



Afgiftekantoor 1980 Zemst
Tijdschrift - 11de jaargang
oktober 1996 - nummer 3

Heemkundige Kring

" DE SEMSE "

vereniging zonder winstgevend doel

opgericht in 1985
identificatienummer 23403/86

Zetel: Schranshoeve Stijn Streuvelsstraat 92-1980 Zemst (Eppegem)

Briefwisseling: Vredelaan 48 1982 Zemst (Weerde).
Internet - http://www.tornado.be/-marc_alcide/semse/Semsmenu.htm

Bestuur:

Van Eyken Norbert, voorzitter
Floridor Gustaaf, ondervoorzitter
Vanderbeken Colette, secretaris-penningmeester
De Blander Walter, pers en publiek
Deboeck Elisa, genealogie-familiekunde
Mannaerts Alfons, fotografie
De Boeck Paul, bestuurslid
Vandermeiren André, bestuurslid
Van Relegem Louis, bestuurslid

Lidmaatschapsbijdrage 350 fr
of
een vrijwillige bijdrage geeft recht op...
verzending van 4 tijdschriften,
gratis toegang tot voordrachten
en tentoonstellingen, speciale
tussentijdse bij uitstappen.

Bent u reeds lid van "De Semse"? Beste dank.

Bent u nog geen lid? overtuig u dan van onze
werking en doe vandaag nog uw storting op het
nummer 001-2183660-72

Woord vooraf

Colofon

11de jaargang
Nr. 3
oktober '96

Drie maandelijks
tijdschrift
bestemd voor de
leden van de
heemkring
"De Semse".

Redactie en
coördinatie

Walter De Blander
Colette Vanderbeken

verantwoordelijke
uitgever

Heemkring

"De Semse"

Op het ogenblik dat het nummer 3 van de "Semse" kroniek in uw bus valt, heeft de september-tentoonstelling "Landbouw, boerderijen en hun bewoners" haar deuren reeds gesloten. Dit noopt de redactie tot enkele korte overwegingen.

Het onderwerp zelf ligt de mensen nauw aan het hart. Men beseft dat de eigen dorpsgemeenschap nooit tot stilstand komt en willen of niet met de grote wereld rondom ons steeds sneller evolueert. Op het ogenblik dat bepaalde elementen verdwijnen, voelt men de behoefte om deze vast te leggen voor het nageslacht; hetgeen nu reeds als een ver verleden wordt ervaren poogt men te behouden en wordt noodgedwongen verwezen naareen geschikte bewaarplaats : gewoonlijk is dit een museum. Enerzijds zijn er "de boeren" waarvan het aantal sterk vermindert (en die evolutie is nog niet tot stilstand gekomen) en anderzijds de boerderijen die toch "zo maar niet" in het niets verdwijnen. Vermits velen wijken van de gemeente hun landelijk karakter verliezen -hier en daar is er zelfs sprake van verstedelijking- zijn die oude boerderijen, groot en klein, doorgaans bewaard gebleven doordat ze als woonhuizen voor niet landbouwers worden omgebouwd. Het was inderdaad verrassend de foto's van zovele boerderijen te zien, na transformatie en aldus gered van een gewisse afbraak. Voor velen was dit een ware revelatie en een gelegenheid een ogenblik te mijmeren over de veranderlijkheid van het eigen erf. En dat is ware heemkunde.

Zodoende is de herfst reeds in aantocht en kunnen deze mijmeringen naar de maand november toe uitdijen waar een tentoonstelling over gietijzeren kruisen op de kerkhoven van Vlaams-Brabant U, geachte lezer, de gelegenheid daartoe geeft.

De redactie.

Innige deelneming aan de families Van Humbeeck en Louckx.

Beide afgestorvenen, elk op zijn manier, hebben geschiedenis geschreven in hun respectievelijke parochies, Weerde en Elewijt.

Eduard Van Humbeeck heeft gedurende vijfenveertig jaar de dorstigen gelaafd in "café Schoon Zicht".

Het dorpscafé dat het best gekend is "Bij de Woit". Hij heeft er geluisterd naar het wel en wee van menige klant.

Vanachter de toog zag hij zijn dorpsgenoten ter kerke gaan. Huwelijksmis of begrafenis, hij was steeds de eerste getuige van lief en leed. Aan de stap van de paarden herkende hij de boeren. Ter hoogte van de deur van 't café riepen ze "Oo" tegen hun viervoeters. Want zonder "een pils" en enkele woorden over het weer en het werk met "Warre en Clemence" konden ze niet naar hun akkers.



Dokter Louckx begon zijn praktijk in huize "Den Valck" aan de St.-Hubertusweg-Tervurensteenweg. Vandaar verhuisde hij naar de huidige Victor Servranckxstraat. Het statige huis waar de drempel versleten is door patiënten die met lichaam en zielsklachten de dokter om genezing en bijstand kwamen vragen.

Door weer en wind reed Dokter Louckx per fiets langs de wei-beemd naar Weerde. In Boekt, Perk, Berg, Kampenhout, Schiplaken tot zelfs in Hofstade had de dokter zieken te bezoeken.

De kinderen van gans de streek zijn bij hem op geneeskundig schoolonderzoek geweest.

Wanneer hij reeds ver in de tachtig was, waren er nog oudere patiënten die beroep op hem deden.



Bid voor de zielerust van

De heer **Fernand LOUCKX**

Dokter in de geneeskunde

geboren te Leuven op 17 september 1900
overleden te Ettebeek op 21 augustus 1996

Activiteiten

Genealogische dagen

Zaterdag 5 oktober en zondag 6 oktober

van 14 tot 19 uur.

in de Schranshoeve te Eppegem

De genealogie van de 100jarigen uit Zemst
gemaakt door Nicole Vanden Borre uit Wespelaar.

Vlaamse Vereniging voor Familiekunde
uit Leuven en Mechelen.

Genealogie en Computer.

Gedenkprentjes van Simon Everaerts.

De familienamen Tuybaerts, Deboeck, Muyltermans,
Bruynincx, De Prêter, Hendrickx, en andere
verdienen uw aandacht.

Genealogische contactavond op vrijdag 29 november 1996 om
20 uur in de Schranshoeve te Eppegem.

Dinsdag 15 oktober om 20 uur

in de Schranshoeve

Voordracht over:

Heksenprocessen in de 16de en 17de eeuw

door Maurits Wijnants, Lic. drs.
voorzitter Verbond voor heemkunde Vlaams-Brabant
voorzitter heemkring Sint-Hubertus Tervuren.

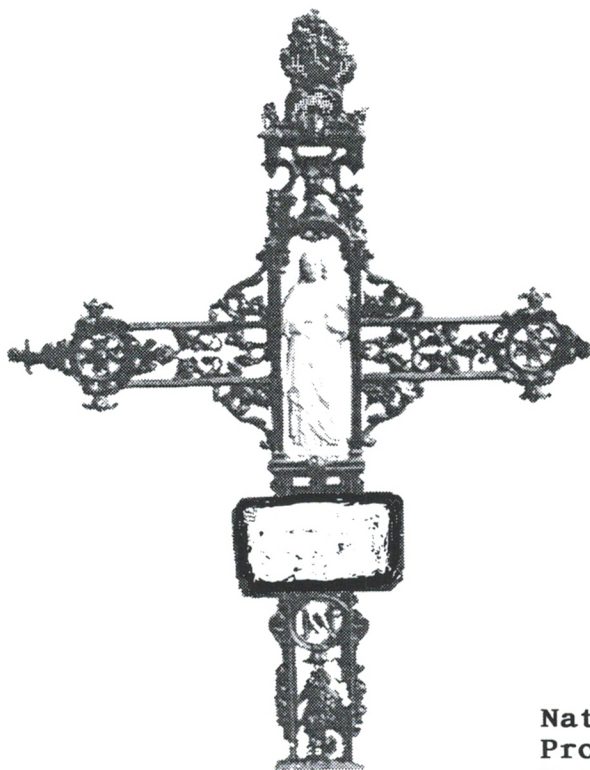


Vrijdag 2 november om 19 uur

in de Schranshoeve te Epegem

Voordracht "Memento mori - gedenk de overledenen"

door Dominique Vanpée
secretaris van het Nationaal Verbond voor Heemkunde
voorzitter heemkring Huldenberg.



Tentoonstelling van
3 tot 24 november 1996,
alleen toegankelijk tijdens
de weekends vanaf 14 uur.

in de Schranshoeve
te Epegem

"Tussen moment en monument
voor de eeuwigheid...
Gietijzeren grafkruisen
in Vlaams-Brabant.

Verskillende types van
gietijzeren grafkruisen
worden tentoongesteld."

Dit thema werd gekozen in
het kader van monumenten-
zorg. Het project is in
samenwerking met het :

Nationaal Verbond voor Heemkunde
Provincie Vlaams-Brabant
Heemkring "De Semse".

=====

Er zijn nog evenementen voorzien voor het najaar. Ze zullen
later aangekondigd worden.

=====

De heemkundige kring "De Semse" zal aanwezig zijn op de
boekenbeurzen hieronder vermeld:

Historische en heemkundige boekenbeurs

"De luister van Brabant"

in het cultuurcentrum Dorpstraat 177

te Meerbeek op 20 oktober 1996 vanaf 9 uur.

Voordrachten:

14 uur C. Borgions
"Het heemkundig tijdschrift voor het jaar 2000"

14,30u J. Cresens
"Levendige effecten in heemkundig werk"

15,30u M. Wijnants
"Een bibliographie voor Brabant"

16.00u H. Vannoppen
"Speciale teelten. Een nieuwe benadering"

Geschied- en Heemkundige boekenbeurs

Aarschotse Kring voor Heemkunde

in het parochiecentrum VINEA Poortveldenplein 5-7

te Aarschot op 10 november 1996 vanaf 10 uur.

Geschied- en Heemkundige boekenbeurs

"Aloude Hertogdom Brabant"

in het Cultureel Centrum

te Heist-op-den-berg 16/11 vanaf 14 uur
17/11 vanaf 10 uur

16/11 om 14 uur inleiding door letterkundige Van Woensel
opening door Mevr. burgemeester Verbist

15,30u wordt de figuur belicht van Bert De Veuster,
oud-Heistenaar en tevens broer van Pater
Damiaan.

17/11 om 10 uur

Activiteitendag op 17 november op het

kasteel Diepensteyn te Steenhuffel-Londerzeel.

We schreven in onder het motto :

"Heemkunde en genealogie, werking van een heemkring"

Salon van het geschiedenisboek te Lasne op 26 en 27 oktober

georganiseerd door "Cercle d'histoire de Lasne"

in het Sport- en Cultureel Centrum van Lasne Route d'Ohain.

Zaterdag van 13,30u en zondag van 10u tot 18,30u.

De geschiedenis van een bijzonder man uit Elewijt met name Joannes Baptist Van Gijsel.

C. Vanderbeken
juni 1996.

De voorouders van de bijzondere man waarvan we de geschiedenis schrijven waren landbouwers en werkten in en om het kasteel Diependael.

Francis Van Gijsel en Josina Vande Perre zijn geboren rond 1730. In de geboorteakten van hun kinderen stond vermeld dat ze werkten op het "*chateau Diependael*".

Drie kinderen werden te Elewijt geboren:

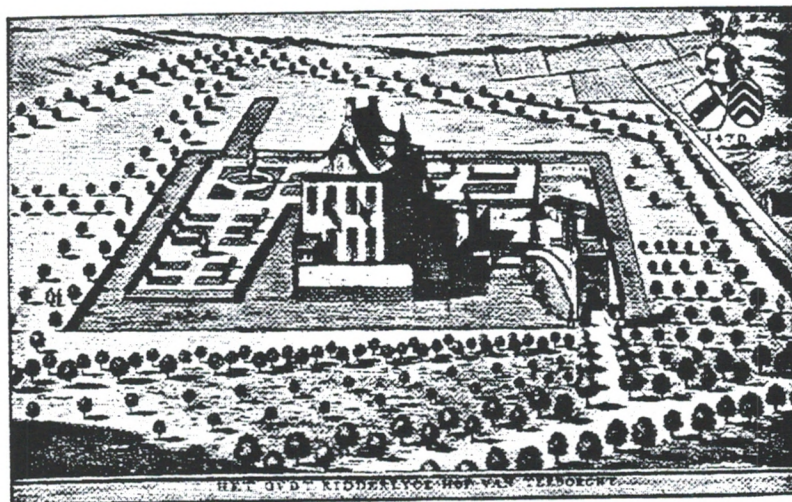
Cornelius °1758,

Maria Elisabeth °1763,

Johannes Antonius °1770.

Het "*kasteel ter Borgh*"; het 17de-eeuwse slot vermeld te Elewijt sedert 1440 was een leen van het hertogdom Brabant. "*Het Oudt Ridderlijck hof van Terborgh*" zoals het getekend werd door J. Le Roy. Wanneer het in 1914 afgebroken werd was het eigendom van de familie de Liedekerke.

Tussen het "*kasteel ter Borgh*" en de "*Zilverbempd*", ligt een erbijhorend klein kasteel genaamd "*Diependael*".



Elewijt. — Het kasteel Ter Borgh omstreeks 1700.

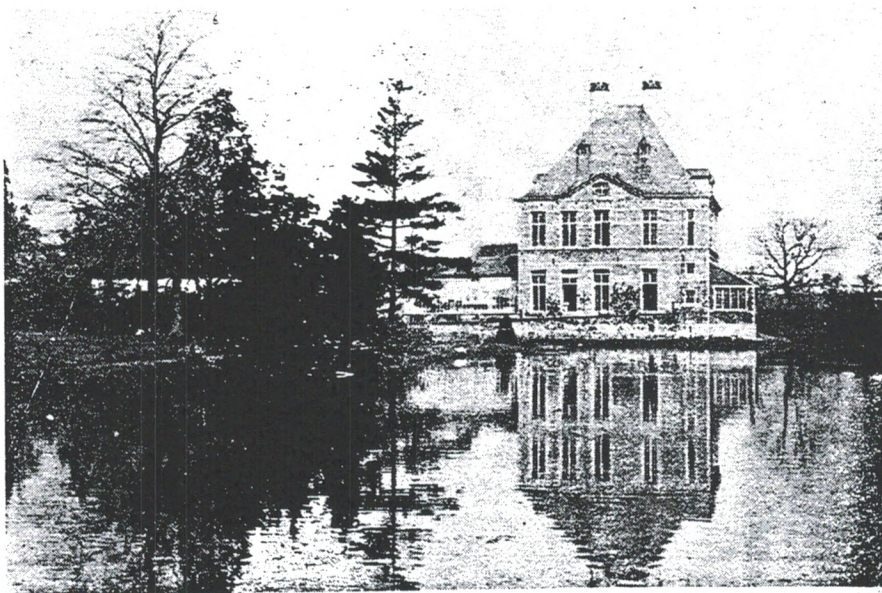
Maria Elisabeth Van Gijsel werd weduwe van Josephus Huymans afkomstig van Bonheiden. Maria Elisabeth hertrouwde te Elewijt op 26/2/1812 met Cornelius Antonius Vande Sande uit Hombeek. Hij werd er geboren op 12 april 1777 als zoon van Cornelius Vande Sande en Johanna Van der Meulen. Zijn beroep was landbouwer. Hij overleed in het Onze-Lieve-Vrouw hospitaal te Mechelen op 2 februari 1816.

Maria Elisabeth Van Gijsel baarde twee dochters te Elewijt. Barbara en Joanna Maria Huysmans.

Johannes Antonius huwde met Anna Catherina Holemans en werd herbergier in de Geitestraat te Mechelen.

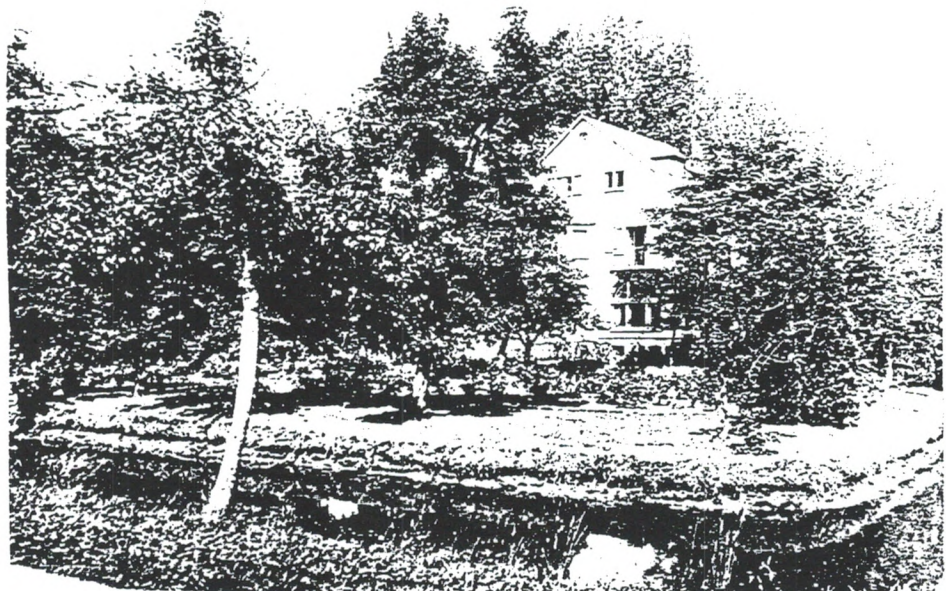
Cornelius Van Gijsel huwde op 12/9/1785 te Elewijt met Barbara Van Calster. Hij volgde zijn vader Francis op want in 1796 staat hij ingeschreven als landbouwer "*Au Château Diependael*". Anne Marie Van Doren was sedert haar 20ste dienstmeid in het kroostrijk gezin van Cornelius en Barbara. Zeer waarschijnlijk heeft ze geholpen bij het grootbrengen van hun twaalf kinderen die het levenslicht zagen tussen 1785 en 1808.

Joannes Franciscus °1785; Andreas °1787+1787; Joannes Franciscus °1788; Maria Elisabeth °1790; Anna Maria °1792+1815; Elisabeth °1795+1838; Walterus Franciscus °?+1802; Barbara °1798 + 1878; Petrus Josephus °1802 + 1876; Joanna Catherina °1804; Petrus Josephus Franciscus °1806; Joanna Maria °1808.



Het Hof « Ter Borch » (1840 - 1914)

ELERIJT - Basterl Diependael



-Joannes Franciscus Van Gijssel huwde in 1813 te Muizen met Maria Anna Janssens ° Muizen op 9 november 1792, dochter van Jacobus Janssens en Petronella Verhoeven.

-Maria Elisabeth Van Gijssel huwde te Elewijt in 1817 met Antonius Janssens ° Muizen op 7 november 1778, zoon van Jacobus Janssens en Petronella Verhoeven.

-Barbara Van Gijssel huwde te Elewijt in 1825 met Joannes Baptiste Verschaeren.

-Petrus Josephus Van Gijssel huwde te Elewijt in 1832 met Anna Catherina Peeters.

Ze kregen drie kinderen te Elewijt:

Maria Josepha ° 25/12/1833

Petrus Franciscus ° 1837 + Elewijt 26/6/1899

Joannes Baptiste ° 15/2/1842

Henricus ° 22/7/1844

-Petrus Josephus Franciscus Van Gijssel huwde te Elewijt in 1836 met Maria Elisabeth Verstraeten + Elewijt 212/1853.

-Joanna Maria Van Gijssel huwde te Elewijt in 1837 met Guillelmus Roekens.

De kinderen van Petrus Josephus Van Gijssel en Anna Catherina Peeters huwden met:

- Maria Josepha Van Gijssel huwde te Elewijt op 2 november 1857 met haar naamgenoot en kozijn Joannes Franciscus Van Gijssel zoon van Petrus Josephus van Gijssel en Maria Elisabeth Verstraeten.

- Joannes Baptiste Van Gijssel huwde te Elewijt op 28 maart 1867 met Maria Louisa Van Dijck. Joannes Baptiste overleed te Elewijt op 18 augustus 1900, zijn echtgenote Maria Louisa overleed 24 jaar later, namelijk op 21 maart 1924 te Machelen.

Hun kinderen werden te Elewijt geboren.

Josephus ° 20 december 1864 x Alida Haesaerd (Haesaerts)

Maria Rosalia ° 1873 +1881

Josephus ° 25 november 1874 + Mechelen 18 februari 1929

Anna Catherina Paulina ° 1867 + 1868.

- Henricus Van Gijssel huwde te Elewijt op 12 januari 1870 met Anna Maria Cauwenbergh. Hun huwelijksgetuigen waren Joannes Baptiste Van Gijssel (broer v/d bruidegom), Karel Pauwels (kozijn v/d bruid) en Petrus Alvoet (oom v/d bruid).

Henricus was landbouwer van beroep.

Anna Maria Cauwenbergh overleed te Elewijt op 19 mei 1900.

Henricus Van Gijssel en Anna Maria Cauwenbergh kregen negen kinderen te Elewijt:

- Maria Theresia ° 29/11/1870

- Maria Josepha ° 18/12/1871 + 13/3/1872

- Kind °+28/8/1873
- Maria Carolina °11/2/1875 + 9/3/1877
- Maria Rosalia °13/5/1876 + 11/4/1877
- Maria Elisabeth °17/6/1878
- Maria Virginia °4/10/1879 + 25/10/1879
- Emilius °17/10/1880

- Joannes Baptiste °12/3/1885

- Isabella Melania °6/10/1890

Maria Theresia Van Gijssel huwde te Elewijt Camille Van Campen-
hout.

Hun kinderen:

Hendrik Joseph ° Hever 10/9/1905

René Emmanuel ° Hever 1/11/1906

Sabrina ° Elewijt 25/8/1912

Isabelle Melania huwde te Elewijt op 19 november 1919 met
Julius Matheus Peeters geboren te Tienen op 7/8/1896.

Hun kinderen:

Emile Joseph Henri Peeters °+ Elewijt 8/10/1920-7/1/1921

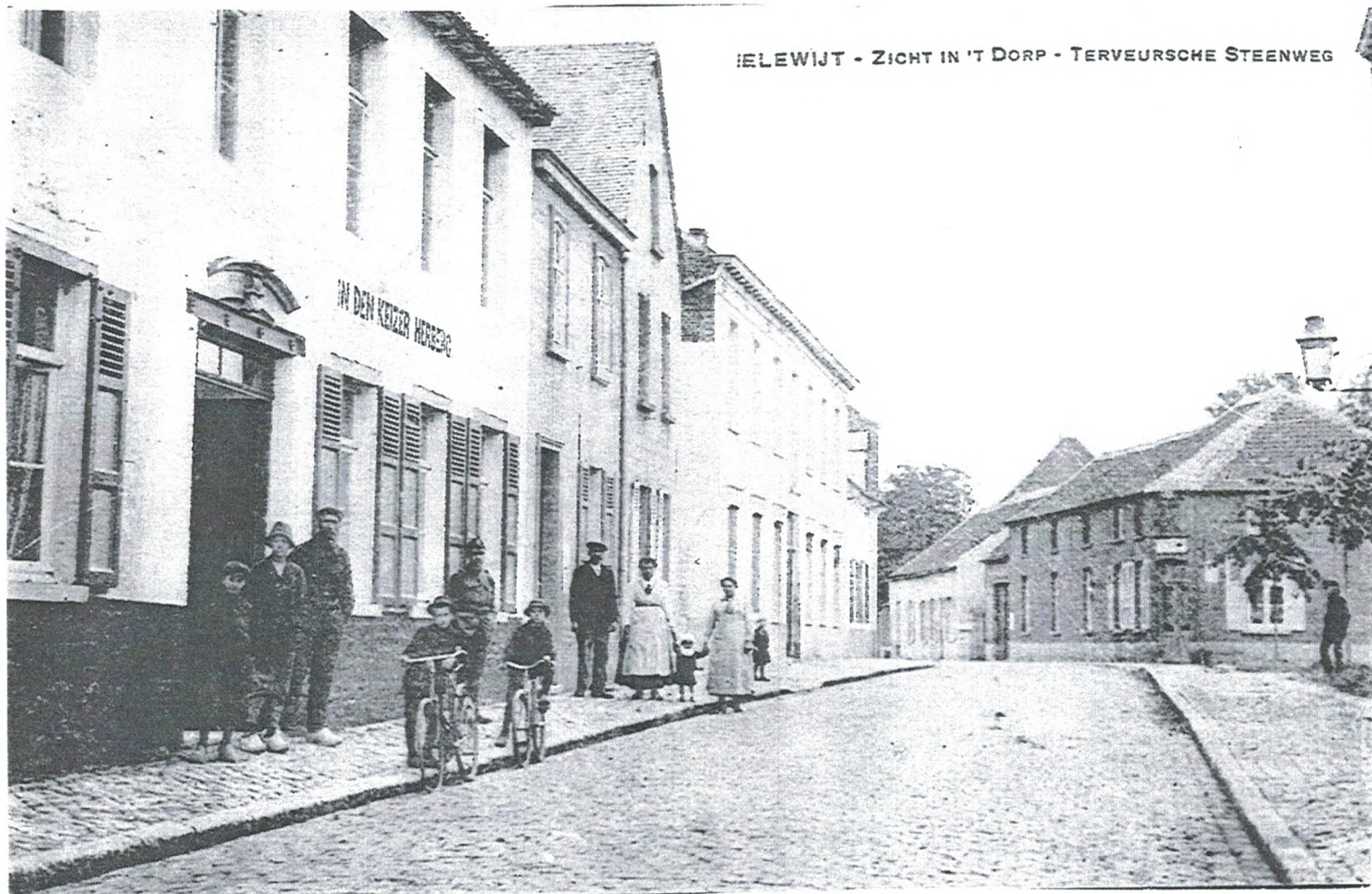
José Joanna Maria ° Elewijt 11/10/1921

Elisabeth Louisa ° Elewijt 19/12/1922

Isabelle Melania was postbediende. Na haar huwelijk in 1919 kwam ze naar Weerde wonen en hield er het postkantoor open in de Semptscheweg, nu Vredelaan 54, huis op de achtergrond.



Het Elewijt (rond 1900) zoals Jean Baptiste Van Gijssel het in zijn jeugd heeft gekend.



Joannes Baptiste, met name Jean Van Gijssel.

Joannes Baptiste Van Gijssel was zeer begaafd. Na zijn lager onderwijs mocht hij naar het Sint-Romboutscollege te Mechelen voor de middelbare studies. Hij trad in dienst bij de spoorwegen en werd onder-stationoverste te Vilvoorde. Tijdens de eerste wereldoorlog werd hij als ambtenaar belast met de bevoorrading van de Belgische uitgeweken families in Le Havre.

In Le Havre ontdekte Jean Van Gijssel dat hij voor de handel in de wieg was gelegd.

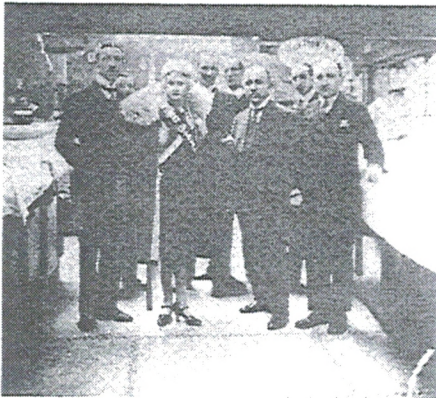
Hij nam ontslag in het ministerie van vervoer, de N.M.B.S. van toen. Hij begon voor eigen rekening zeep en borstels te verkopen. Volgens een goede bron, wijlen Dr. Louckx, zou op de hoek van de Tervurensteenweg en de Dynastiestraat een "Sarma" winkel geweest zijn met zelfs de inscriptie op de muur.

Jean Van Gijssel werd een van de meest bekende zakenlui van België. Door sommige deskundige werd hij als een handelsgenie beschouwd.

Jean Van Gijssel had de "flair" te snuiven naar de nieuwe uitdagingen.

Op 19 januari 1928 stichtte Jean Baptist Van Gijssel samen met Felix Souweine en Paul de Saedeleer "SARMA" met een kapitaal van 5 miljoen. Met zeventien personeelsleden openden ze op 6 oktober 1928 de "EERSTE SARMA" in de Sint-Katherinastraat te Brussel.

Het filiaal kreeg de naam van "Sarma-Saint-Catherine".



SARMA
VIENT D'OUVRIR SA
PREMIERE SUCCURSALE.

Depuis samedi 5 heures, le public est allé à visiter le grand magasin SARMA, rue Saint-Catherine, à un moment unique de la vie de Bruxelles depuis sa fondation.

Le magasin s'ouvre sur un spectacle de haute tenue, de la plus haute qualité commerciale et de son caractère original de vente qui favorisent le commerce moderne.

Pour la grande ville de Belgique, grâce à SARMA, une nouveauté de son calibre d'un grand caractère, par le monde.

Un magasin moderne de tout le monde de commerce.

Il ne s'agit pas de vendre "l'ordinaire", mais bien d'un autre monde et de qualité.

Le public a pu constater, tout d'abord, que SARMA vend une variété de marchandises de leur premier choix, à des prix incroyables qui ont attiré cette foule dans les passages adjacents.

SARMA inaugure en Belgique son Grand Commerce moderne d'articles à prix unique.

Chez SARMA il vous sera possible d'acheter

5000 Articles
à des prix exceptionnels dans
les Rayons, notamment, lingerie,
chaussures, parfumerie,
bijoux, montres, porcelaine,
livres, articles de table,
dentelles, etc., etc.

Pour que l'on
puisse profiter de ces
prix exceptionnels, SARMA
a décidé de vendre ses
marchandises à des prix
uniques, c'est-à-dire à
des prix qui ne seront
plus jamais atteints.

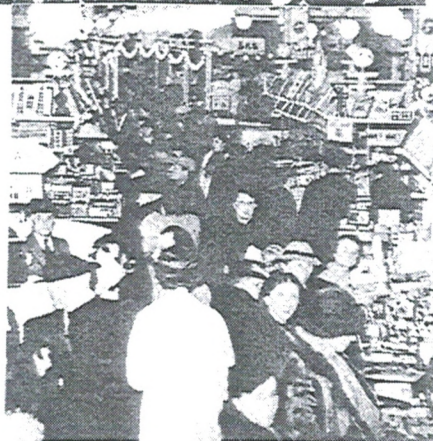
Tous les magasins sont ouverts
jusqu'à midi et le soir.

PREMIER JOUR DE VENTE
SAMEDI DE SAINT-CATHERINE - OCTOBRE

Le 7 novembre SARMA, d'après le bon
le samedi 12 octobre, à 11 heures.

Het grote avontuur van "verkoop in vrac" aan "eenheidsprijzen" kon beginnen. De koopwaren werden aangeboden tegen de prijs van 3, 5, 10, 15 of 20 fr.

De cliënten waren zeer tevreden over deze verkooppolitiek. Tegen het einde van datzelfde jaar opende Jean Van Gijsel nog drie warenhuizen te Leuven, Gent en in de Hoogstraat te Brussel. Bij de opening moest beroep gedaan worden op de politie om de mensen in toom te houden te houden.



1929. Jean Van Gijsel werd afgevaardigde-beheerder en drie nieuwe warenhuizen openden hun deuren, Namen, Charleroi en Antwerpen. De kwaliteit werd benadrukt, speciale zorg werd besteed aan het vlees, fruit, groenten en wijn.



Jean Van Gijsel mocht zijn onderneming geslaagd noemen, want in 1933, amper vijf jaar na de stichting werkte er reeds 600 personeelsleden bij "Sarma". Van 1928 tot 1938 kwamen er nog 13 warenhuizen en 10 restaurants tot stand.

Telkens hij een restaurant van een honderdtal plaatsen met een "dagschotel voor 4,50 fr" opende, was het een ware revolutie. In 1934 huurde Jean Van Gijsel een ruimte van 7.500 m² in de Voorgevelstraat te Brussel (Laken). Tergelijkertijd stichtte hij een keten van zelfstandige warenhuizen onder het uithangbord "Sarma-depôt". Einde september, waren er een vijftigtal winkels aangesloten.

Op het einde van 1936 was zijn personeelsbestand uitgegroeid tot 3.959 personeelsleden voor 17 warenhuizen en 10 restaurants.

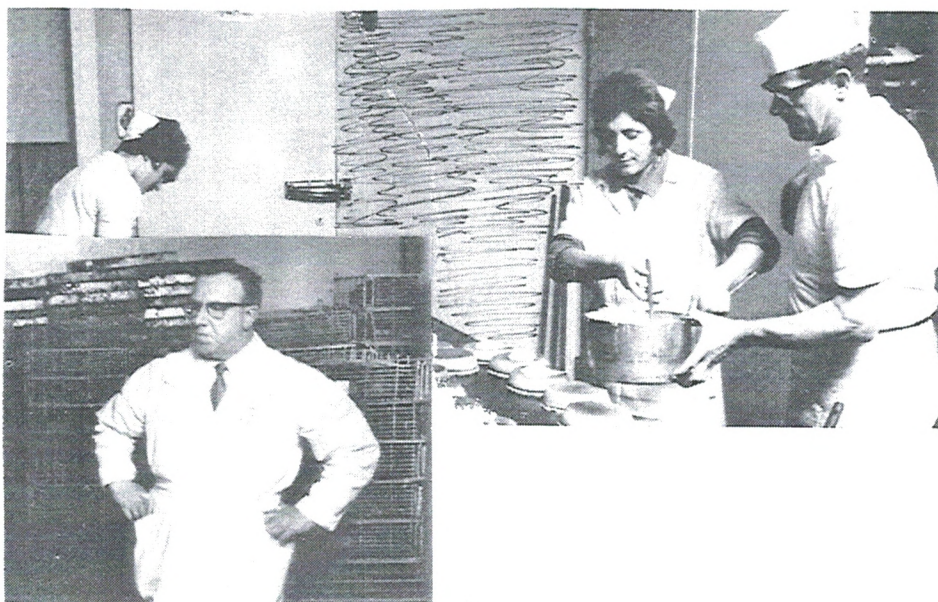


Tussen 1928 en 1938 nam hij zijn verschillende werkhuizen in gebruik. Vanuit Brussel werd gans België bevoorraad.

In de gebouwen van de Vanderstichelenstraat te Molenbeek richtte Jean Van Gijssel in 1936 de "atelier de pâtisserie" in. Bij de stichting in 1928 was de hoofddirectie, de inkoopburelen en de bescheiden opslagplaatsen daar ondergebracht. Van Gijssel vertrouwde de "atelier de pâtisserie" toe aan Charles Putanier. Het atelier begon met 12 arbeiders. Wanneer Charles Putanier een nieuwe functie kreeg volgde Chef Vital Sterckx uit Vossem hem op. Een echt "Brussels ketje" vergroeid met de hoofdstad waar hij bij bakkers werkte sedert zijn 13de levensjaar. Hij was Sarma trouw en maakte er zijn levenswerk van. Deze "legendarische chef" deed de "atelier de pâtisserie" uitgroeien tot een personeelsbestand van 250 arbeiders. 800 liters melk werden per dag verbruikt voor de fabricatie van rijsttaarten. Met Kerstmis werd tussen de 10 en de 12 km "kerststronken" vervaardigd. Bij morgendauw werd de pâtisserie met vrachtwagens van noord tot zuid in gans België naar de filialen gebracht.



al suiker en koekebrood wat de klok slaat !



In de Simonsstraat, kort bij het Noord station, werd een werkhuis voor het vervaardigen van "*chocolaterie en confiserie*" opgericht. In de volle bloeiperiode bestond het personeel uit een 120tal arbeiders. De chef was een telg uit de vermaarde Brusselse chocolade-pralinenfamilie "*Corné*".

De werkplaatsen "*torréfaction*" en "*soutirage*" kwamen tot stand. De koffiebranderij was gevestigd in de Voorgevelstraat (Brussel). De wijn werd in grote vaten aangebracht en bewaard en vervolgens naar de behoeften op flessen getrokken en verdeeld.

Hetzelfde werd gedaan voor het vlees. Het werd aangekocht met grote hoeveelheden, verwerkt in de "*atelier de charcuterie*". De werkplaats was gevestigd in Liverpoolstraat (Anderlecht).

In 1937 werd de eerste wet, "*de cadenas*", op uitbreiding van grootwarenhuizen gestemd. In 1938 werd de grendelwet nog verstrengd. De groot warenhuizen mochten geen kontrakten meer afsluiten met zelfstandige winkels. Van Gijsel veranderde de naam "*Sarma*" in "*Groothuis*" voor zijn keten van aangeslotene winkels en benoemde Charles Putanier als beheerder.

Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van "*Sarma*" werden sociale voorzieningen voor het personeel genomen. Refters en kleedkamers werden voorzien. Een medische dienst, een sociale dienst, een consultatiebureau worden opgericht. Opleidingscursussen werden georganiseerd.

De mobilisatie in 1939 trof het mannelijk deel van het personeel, doch tijdens hun oproepingsbevel werden hun wedden verder uitbetaald.

Van 1940 tot 1946 proberen de beheerders van "*Sarma*" te blijven streven naar een goede distributie door middel van de haar beschikbare middelen zelfs voor de waren met rantsoeneringskaarten.

MINISTÈRE DES AFFAIRES ÉCONOMIQUES
Commune de ... 1^{re} ... 1^{re} ...
Arrondissement de : ...
2^e Carte d'habillement F
N° 096786
(CARTE DE NOURRISSONS)
Nom et prénom de la mère : *W. J. Van der ...*
Rue : ... N° : ...
N° de la carte de ravitaillement : *35374*

La carte de nourrissons est valable jusqu'au jour où l'enfant atteint l'âge révoqué d'un an. Elle doit être remise au Service Communal du Ravitaillement et du Rationnement, le jour de l'introduction de la demande pour une carte d'habillement II pour enfants de 1 à 3 ans. La carte est incassable. Les cartes (portails) enlevées d'avance ne sont pas valables. Tout emploi abusif de la carte sera puni.



Vanaf 1949 nam Jean Van Gijsel het vliegtuig naar Belgisch-Congo. In Albertstad, Jadotstad en Leopoldstad opende hij filialen onder nam "*Sarma-Congo*".

Een nieuwe opslagplaats van 40.000 m² werd gebouwd aan de Willebroekkaai en ingehuldigd ter gelegenheid van de 25ste verjaardag van het ontstaan van Sarma.

Met de koninklijke familie was SARMA regelmatig in contact.
Een ontmoeting met Koningin Elisabeth en Jean Van Gijssel.



Europalia. Onder de bescherming van SARMA, een kunstavond in het Paleis van Schone Kunsten. Prinses Paola en Jean-Jacques Dansette, schoonzoon van Jean Van Gijssel. Bij gelegenheid van de finale van een grote tekenwedstrijd en de eerste vertoning van de film Dumbo. Prinses Paola, Prinsjes Philippe, Laurent en Astrid.

1956

Jean Baptiste Van Gijsel werd 71 jaar. Hij overleed te Meise op 25 april 1956. Een eenvoudig maar groot zakenman was heengegaan.

Een citaat van zijn kleindochter:

" Ik wil u de geschiedenis in enkele simpele woorden vertellen van een man, geboren uit een boerenfamilie, die, tijdens de eerste wereldoorlog als gewone bediende werkte bij de spoorwegen. Hij had wilskracht, hij werd een van de eerste kapiteins van de industrie van ons land.

Zijn geschiedenis is intiem verbonden met de warenhuizen van eenheidsprijzen waarvan hij stichter werd op het europees continent.

In de Verenigde Staten en Engeland bestond eenzelfde type onder de naam Wool Worth, en Jean Van Gijsel nam het voor zijn rekening over, en bracht het in België uit met de naam S.A.R.M.A., later in de volksmond "SARMA".

" SOCIETE ANONYME POUR LA REVENTE D'ARTICLES EN MASSE"

Als mens, bleef Jean Van Gijsel, zelfs op de top van zijn roem, fier op zijn vlaamse boerenafkomst. Hij was uitermate natuurlijk. Hij had een waardigheid, een gedragslijn zonder gemaaktheid, een speciale manier om zijn gesprekspartner te testen, een manier om een oordeel te vellen dat tergelijker-tijd juist was, scherp en verpletterend. Een oordeel dat hij dikwijls deed volgen door een grappige opmerking. Hij had een uitzonderlijk verstand, de kunst om doordringende syntheses te maken, een soort onverbeterlijke logica dat hem alleen eigen was, een manier om de problemen te vereenvoudigen en te ont-knopen, die hem steeds een voorsprong gaf op zijn gesprekspartner.

Iedereen die hem gekend heeft zal hem steeds gedenken als een groot zakenman en als een buitengewoon mens".

Regelmatig kwam hij, zelfs spijs zijn drukke bezigheden, naar Elewijt.

Geen enkele culturele of caritatieve vereniging deed tevergeefs beroep op hem. Met Allerheiligen kwam hij steeds naar het graf van zijn ouders en familieleden.

Op 23 september 1952 kwam Jean Van Gijsel naar de plechtige klokkenwijding. Mgr Van Hees, E.H. kanunnik Raeymaekers, Van Loock, Boey en Du Bois werden samen met de familie Van Gijsel afgehaald en stoetsgewijs van de pastorie naar de kerk geleid. In aanwezigheid van burgemeester Eysscher, Burggraaf Terlinden werden eerst de drie kerkramen en nadien de twee klokken gewijd.

De kerkraden werden gemaakt door Maurits Hizette uit Brussel.
De afbeeldingen zijn Onze-Lieve-Vrouw, Joannes de Doper en
Sint-Hubertus.

Het onderschrift luidt:
Genitorum memoriae. Poni curavit Joannes Van Gijssel.



Foto Nels.
De kerk van Elewijt,



De grote klok weegt 1262 kg, haar toon is fa kruis.

Het opschrift is:

Consecrata sum ab Exc. Dno Jos Desmedt

Elewijt die XVII Augusti 1952

Pastore Ro. Do. H. Du Bois

Sint-Jan-Baptist nu toegewijd,
Roep ik tot 't volk van Elewijt,
Spreek, droevig, blij, "Komt kerkewaard,
Met godes hulp blijf 'k U gespaard".

In memoriam Fam. Henrici Van Gijssel-Cauwenbergh

Peter : J. Van Gijssel

Meter: J. Van Gijssel-De Heu.

De middelgrote klok heeft een gewicht van 823 kg, haar toon sol kruis.

Het opschrift is:

Consecrata sum ab Exc. Dno Jos Desmedt

Elewijt die XVII Augusti 1952

Pastore Ro. Do. H. Du Bois

Hubertus luidt in Elewijt,
Zijn bronzen stem maant : "Weest bereid,
Looft den heer uw levensdagen,
Eens luid 'k uw reis naar d'hemelzalen".

In memoriam Fam. Henrici Van Gijssel-Cauwenbergh

Peter : J. Van Gijssel

Meter: Mevr. Van Campenhout-Van Gijssel

De oorzaak waarom de klokken de naam dragen van Mgr De Smedt en niet door hem werden ingewijd is dat Jean Van Gijssel in augustus in Belgisch-Congo was en uitstel had gevraagd tot september voor de inwijding, doch ondertussen was Mgr De Smedt tot bisschop van Brugge gewijd.

Na het overlijden van Jean Van Gijssel was het zijn schoonzoon Jacques Dansette die het roer in handen nam als afgevaardigde-beheerder.

Van 1961 tot 1966 worden Sarma en Groothuis een keten zoals het oorspronkelijk was voorzien in 1938. Ze beslissen verder te gaan onder de naam SARMA-NOPRI - SN. De aankoopdiensten worden één geheel.

In 1962 werd de eerste computer (IBM 1401) in werking gesteld. De nieuwe maatschappij beheert 97 winkels, bedient 289 aangesloten winkels, 17 restaurants en 25 express-bars.

Jacques blijft afgevaardigde-beheerder en Charles Putanier generaal afgevaardigde-direkteur.

In 1965 kwam "*Sarma Iberica*" te Madrid tot stand. In een tijdperk waar interplanetaire reizen werkelijkheid werden is een jetvlucht van een uur nog slechts een wandeling. Vijf warenhuizen werden geopend, waarvan de sfeer getrouw de Sarma-stemming weergeeft. Ook een keten van aangesloten klanten werd op getouw gezet.



Een decade rijk aan gebeurtenissen...

1960

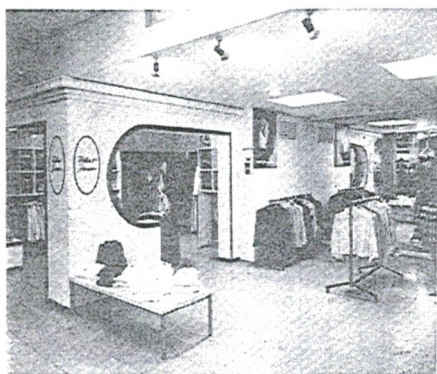
*Afschaffing
van de
grendelwet*

1961

*Opening van
de EERSTE
SUPERMARKET*

1962

*Start voor een
nieuwe politiek
van standing*



Een der talrijke textiel boetieks van SARMA-LUX.

1963

*Opening van
het nieuw entrepot
te ZUUN*

1964

*Opening van
BOONDAEL,
eerste
standing S.M.*

1965

*Stichting van
SARMA-IBERICA
in Spanje*



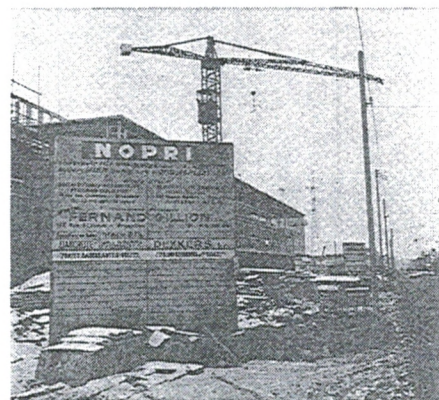
De supermarkt van JEMEPPE SIMEUSE is een der supermarkten die tijdens de laatste decade geopend werden.

1966

*Start van
het I.B.M. 360
computer centrum*

1967

*Fusie
SARMA-
GROOTHUIS*



Het entrepot te ZUUN toen het in opbouw was.

1968

*Ondertekening
der akkoorden
SARMA-PENNEY*

1969

*Nieuwe structuur
met het oog
op de expansie*

Penney/Van Gijsel

De geschiedenis van J.C. Penney en van Sarma loopt samen met het leven van de twee respectievelijke stichters: James Cash Penney en Jean Baptiste Van Gijsel.



James Cash PENNEY (1875-1971)

Jean-Baptiste VAN GYSEL (1885-1956).



Ze leefden op duizende kilometer van elkaar verwijderd doch hun wegen liepen parallel naar het succes.

Geboren in dezelfde eeuw, James Cash Penney in 1875 en Jean Baptiste Van Gijsel in 1885, allebei geboren uit bescheiden ouders.

Penney en Van Gijsel hadden zin voor zelfstandigheid. Ze hadden bepaalde revolutionaire gedachten in verband met de verkoop aan eenheidsprijzen. Sommige van hun tijdgenoten noemden het waanvoorstellingen. Penney en Van Gijsel zagen verder dan enkel maar winst maken: ze wilden hun cliënten waar bieden van de beste kwaliteit aan de goedkoopste prijzen.

Penney begon zijn maatschappij heel bescheiden te Kemmerer, Wyoming, in 1902. In een kleine gemeenschap van mijnwerkers ten Oosten van de Verenigde Staten. Van Gijsel opende zijn eerste warenhuis in 1928, in de Sint-Katharinastraat, een volksbuurt te Brussel.

De Penney-vennootschap is een van de belangrijkste ondernemingen van de detailhandel in de Verenigde Staten



In 1972 werden de eerste "hypermarchés" geopend. In juni van datzelfde jaar, werd in de Verenigde Staten, de firma Sarma-Penney Ltd gesticht die vanaf 28 juli 1972 in België operationeel werd.

N.V. Sarma beheerde de immobiliën en de aangeslotenen onder de naam Nopri. Sarma-Penney Ltd beheerde de winkels Sarma en bevoorraadde de aangeslotenen Nopri langs haar aankoopburelen en bevoorraadingscentra.

Baron Jacques Dansette was afgevaardigde-beheerder van N.V. Sarma. Generaal-Directeur van Sarma-Penney Ltd was Lee S. Moore, hij werd in 1975 opgevolgd door Yvan Prosman.

Einde 1977, exploiteerde Sarma-Penney Ltd 78 filialen en bevoorraadde 199 aangesloten-Nopri's.



Op de plaats waar de oude gebouwen van Chamebel te Machelen stonden zal vanaf november 1996 de nieuwe vestiging van Nopri ondergebracht worden. De burelen en de opslagplaatsen zijn nagenoeg klaar. Het distributiecentrum met laad- en loskaaien zijn voor de vrachtwagens gemakkelijk te bereiken.



Een tijdspanne van honderd vijf en twintig jaar scheidt ons van het ontstaan van het eerste "Groot-Warenhuis" in Europa. De elegante dames met hoepelrok van de vorige eeuw zouden slechts moeizaam kunnen bewegen doorheen de gangen van de huidige warenhuizen.

We beogen niet de tijd te betreuren uit een periode die we niet gekend hebben en waarover we slechts bijzonderheden vernemen langs mooie gravures.

Alles veranderde: de markt en de verbruiker. Publiciteit zo ondenkbaar zijn in onze huidige maatschappij. De afzetmarkt voor de jeugd, waarvan de zelfstandigheid specifieke behoeften in het leven riepen die vroeger niet voorzien waren (van motorfietsen, computers tot cd-rom).

De grenzen van de afzetgebieden werden eveneens verlegd. Het verbruik internationaliseert zich. Fusies worden tot stand gebracht tussen firma's. De publiciteit is thans op Europese voet geschoeid.

Bibliographie: Parochieregisters- burgerlijkestand van Zemst en Perk
Archief Michel Buisseret
Eigen archief

DE MOLENAARS BATEN EN DE MOLEN VAN RELEGHEM

Reeds in de 16de eeuw komt de familie veelvuldig voor te Mechelen en omliggende dorpen. Misschien komt dat omdat de naam Bate is afgeleid van de Latijnse voornaam Beatrix. Zoals elke Jansens of Peters geen familie is van mekaar hoeft dat dus ook niet voor Baten, later Baetens. Verschillende naamgenoten worden tegelijk aangetroffen in naburige gemeenten zodat het niet altijd mogelijk is de juiste verbanden te vinden. Bovendien staan niet alle leden van de familie op dezelfde sport van de sociale ladder zoals het voorbeeld van Huybrecht Baten duidelijk aantoont.

Huybrecht Baten uit Elewyt

Huybrecht Baten uit Elewyt koopt een koe in het sterfhuis van Rombout Blancx. Hij zal daarvoor te kerstmis 1591 34 gulden betalen, wat een heel kapitaal was.¹

In december 1599 wordt hij landpachter genoemd te Elewyt. Hij heeft dan 3 bunder land gepacht voor 9 jaren van joff. Catharina de Cormalion die bij hem 60 gulden geleend had.²

Een volgende keer wordt hij vermeld op 24.1.1613. Hij verklaart dan dat hij als werkman het hout heeft afgevoerd van het bos het Vin, dat altijd tiendenvrij was. Gezien hij toen 45 jaar oud was werd hij geboren in 1567.³ De vermelding "werkman" stemt niet overeen met die van "pachter" tenzij Huybrecht een stapje terug heeft gezet.

Ten slotte is er nog op 4.3.1638 het testament van Huybrecht Batens en Passchynken Conincx, inwoners van Elewyt. De formulering dat na de dood van de langstlevende hun goederen zullen verdeeld worden onder hun zonen en dochters, hoofdegeeljk, maakt ons niet veel wijzer.⁴

Huybrecht Baten uit Boortmeerbeek

Op korte tijd komen we daar twee personen tegen onder die naam. De eerste als arme, onderhouden van de Tafel van de Heilige Geest (kerkelijke onderstand). De tweede als gevangene in een proces voor de schepenen van Boortmeerbeek.

We laten enkele fragmenten volgen uit de kerkrekeningen van 1592 tot 1613.

- item Magriet Nys ende Huybrecht Baten: 8 gl. 18,5 st.
- item van haer dochter die van den wolf gebeeten was, te doen meesteren: 20 gl.
- item aen den selven Baeten aen boeter ende keese: 3 gl. 3 st.
- item aen Magriet Nys voer een paer schoenen: 24 st.
- item in verscheyden reysen in granen: 3 veertelen rox
- item voer een paer causen voer Huybrecht Baeten: 2 gl. (1592-1598)
- item aen Margarite Nys, noch gegeven den meester om deselve te laten visiteren dan oft sy van de gave besmet was: 6 gl.⁵ (1599)
- item aen Huybrecht Baten, geheel impotent ende arm wesende met syn huysvrouwe voer eenich lynwaet te coopen: 2 gl. (1602)
- item betaelt voer twee hemden ende een paer slaepplakenen ten behoeve van wylen Hubrecht, heyligeest kint: 5 gl. 11 st.
- item 12 february 1613 is den voorschreven Hubrecht desen weerelt overleden. betaelt aen de huysvrouwe Willem Levens van den selven te lycken: 30 st. betaelt aen Aert Ghyselincx van 't gene hem compt over 't houwen van Hubrecht Baten ontfaen van de mueblen achter Huybrecht Baten, heyligeest kint gebleven, van een manshemde, slapelakenen, een sargie ende anderssints, boven loon van vercoopinghe: 8 gl. 7,5 st. (1613)
- aen de wed. Huybrecht Batens gesonden een half veertel coren: 2 gl. (1624)⁶

¹S.A.M., Weeskamer nr. 15 f. 57.

²S.A.M., Notaris Van de Venne nr. 1720 f. 147.

³S.A.M., Notaris Dupont nr. 1414 f. 671.

⁴S.A.M., Notaris Croon nr. 516.

⁵Gegeven aan de dokter om te onderzoeken of ze van de pest besmet was.

⁶A.R.A.B., Kerkarchief (Boortmeerbeek) nr. 2509.

Kan het miserabeler? De tweede Boortmeerbekenaar zat eveneens in penibele omstandigheden maar hij was blijkbaar bemiddeld. Volgens een processtuk van 21.11.1623 had hij gedreigd van "over te lopen" (ontvluchten?). Enkele dagen later nochtans, op 28 november, wordt aan de gevangene, rekening houdend met de "*herte gesteltenis van de plaetse alwaer hy is sittende*", toestemming gegeven om hem te ontslaan van de boeien of ijzeren banden, "*houdende nyetemin de plaetse van den gevanckenisse wel versien ende gesloten*". Bovendien moest de gevangene een borg stellen van 200 gl. opdat hij geen uitbrake doen zoude.

Waar werd Huybrecht Baten nu van beschuldigd? Dat vernemen we in het eindvonnis van 5.12.1623. In die tijd huurden de veehandelaars van Mechelen beemden af in de buitengemeenten. Dat had ook Willem Beterams gedaan die ossen vetmestte te Muizen. Laureys Warchant, een soldaat onder de compagnie van kapitein Bausel had één van die ossen gestolen. Huybrecht Baten had geholpen om die os te doden en het vlees te versteken, zoals hij bekend had.

Het vonnis luidde als volgt:

*"... te compareren in gebannen vierschare alhier, in syn lynwaet, met een brandende keersse in de hant, berrevoots ende blootshoof, ende aldaer te bidden op syn knyen Godt ende der Justitie vergiffenisse over het voorschreven misdaet. Verclaerende 't selve hem van herten leet te wesen ende dat hy om geen goet ter werelt 't selve meer en soude willen doen.
Ende van daer de voorseyde keersse te draegen in de prochiekercke alhier voor den hoogen altaer ende aldaer deselve keersse 't offeren om geconsumeert te worden ter eeren Godts.
Condempnerende den selven gevangene in de costen van Justitie ende soo lange in de gevangenis te blyven tot de volcommen satisfactie van dyen."*⁷

Een merkwaardig detail is wel het randschrift dat een latere hand heeft aangebracht: *de gecondempneerde heeft dadelyck de condemnatie volcommen*. Met andere woorden: de veroordeelde heeft onmiddellijk aan de veroordeling voldaan. Dan was deze Huybrecht wel een zeer welstellend man.

Maar in feite is het Huybrecht Baten uit Hever die ons aanbelangt. Behorend tot een latere generatie, eerste molenaar uit het geslacht te Zemst, en zoon van

Jan Baten - Maria Stoffels

Ze huwden te Hever op 22.11.1661. De getuigen waren Jan Baten en koster Jan Horckmans. Uit het feit dat een Jan Baten eveneens peter was van het tweede kind kunnen we afleiden dat de vader van Jan Baten-Stoffels vermoedelijk ook Jan Baten heette. Mogelijk was hij van Elewyt (zie erfenis Pauwel B.). De ouders van Maria Stoffels (° Hever 1637) waren Peter Stoffels en Catharina 't Sergysels.

In elk geval gaat het hier om een welgestelde en voornamen familie. Ook langs de kant van de vrouw wiens afstamming via 't Sergysels en Vereect te volgen is tot in het Boortmeerbeek van de 14de eeuw. Zo bezat de familie Stoffels via 't Sergysels een deel in de tienden van Boortmeerbeek waarvan 1/3de toekwam aan Jan Baten-Stoffels. Jan Vereect, oudoom van Catharina 't Sergysels, was pastoor geweest van Muizen sedert 1563.

Jan Baten huurde vanaf 1674 voor 9 jaren van de kerk van Hever:

- een dagwand aan de leibeeck in 't *Heverenveld*, voor 4 gl. per jaar
- anderhalf dagwand aan 't *Hellegat*, voor 3 gl. 5 st. per jaar
- een half dagwand aan de *molenberg*, voor 2 gl. per jaar.⁸

De parochieregisters van Hever vertonen leemten voor de periode 1673-1677. De kerk werd in 1677 gans geplunderd door Duitse soldaten. Het gezin volledig samenstellen is dan ook niet mogelijk. Tussen haakjes vermelden we de doopgetuigen: peter en meter.

- Christina ° Hever 13.3.1666 (Jan Horckmans namens Rombout Van de Voort - Maria Jansens)
- **Hubertus** ° Hever 17.3.1669 (Jan Batens - Catharina Stoffels), x Anna Peeters, die volgt.

⁷A.R.A.B., Schepengreffie Leuven nr. 271 (Boortmeerbeek).

⁸A.R.A.B., Parochieregisters, Film EL 529.

- In 1700 molenaar vermeld te Hever en vanaf januari 1705 molenaar te Zemst op Releghem.
- Johannes ° Hever 31.1.1671 (Jan Van Calster - Maria Stroobants)
 - Pauwel ° Hever 15.1.1673 (Jan Batens - Francisca Batens), jongman in 1705⁹
 - Jacoba, ° voor 1677, petekind van Jan 't Sergysels de simpele, die een oom was van Maria Stoffels + Hever 28.5.1684.

Jan 't Sergysels, de simpele, werd bediend op 29.9.1677 en een dag later maakte hij zijn testament.¹⁰ Hij liet zijn hofstede van een half bunder met het huis erop aan zijn petekind Jaquemyntken Baten, dochter van Jan Baten en Maetken Stoffels, kleindochter van Peter Stoffels en Catlyn 't Sergysels. Deze laatste was zijn zuster. Het huis was belast met een lening van 300 gl. die moest vereffend worden uit zijn andere achter te laten goederen zonder dat het petekind daarmee bezwaard mocht worden. De andere achter te laten goederen waren voor de overige erfgenamen. Jan 't Sergysels overleed ten huize van Jan Baten als honderdjarige in oktober 1677. Daarmee bleef hij nog altijd jonger dan zijn vader Rombout 't Sergysels die 109 was bij zijn sterven in 1658. Uiteraard waren de andere broers en zusters van Jan (of hun kinderen reeds) met de beschikkingen niet gelukkig. Er ontstonden twee partijen: die van Jan Baten en die van de erfgenamen 't Sergysels.

De partij 't Sergysels schakelde 6 weken later de koster en de oud-gezworenen in. Koster Jan Horckmans van Hever getuigde dat hij al 20 jaar lang Jan 't Sergysels had gekend *en dat die altijd is geweest zeer slecht, onnozel en simpel in al zijn handel en dat hij dagelijks nog simpelder en onnozeler is geworden tot zijn overlijden.*

Verder was Jan Horckmans aanwezig toen hij zijn testament maakte. De notaris had geweigerd te noteren dat het testament waardeloos zou wezen indien de testateur nog meermaals zou trouwen. De oud-gezworenen legden verklaringen af in dezelfde zin. *... hem altijd onnozel en kinderachtig gevonden te hebben en nooit veel regard aan hem gegeven te hebben. In zijn handel werd hij steeds bijgestaan door familie en handelde hij toch alleen en bleek dit in zijn nadeel te zijn, dan werd de overeenkomst als waardeloos beschouwd.*¹¹

Een maand later was het de beurt aan Jan Baten die de geburen van wijlen Jan 't Sergysels had opgetrommeld.¹² Eensgezind verklaarden ze hoe ze hem *altijd bij zijn 5 zinnen geweten hebben, zonder simpele of zotte acties, tot aan zijn sterfdag.*

Ze verhaalden hoe hij protest had aangetekend tegen het kappen van bomen die volgens hem zijn eigendom waren, wat een blijk was van wijsheid en niet van simpeldheid. Hij verkocht trouwens alleen bomen en hout en niemand bemoeide zich daarmee. Hoe ze met hem gaan vissen waren en voor de moeite een oort of een vis kregen. Hoe hij 30 jaar lang gildebroeder geweest was van de gilde van Hever en hij zich gedroeg als alle andere gildebroeders.

Op 6.1.1678 was het dan zover. De erfgenamen 't Sergysels (waaronder Peter Giltkens x Catlyn Stoffels, een zuster van Maria) spanden een proces in tegen Jan Baten of zijn dochter Jaquemyne, *ter cause van zeker legaat ener hofstede aan deselve gelaten.* Hoe het afliep weten we niet maar het is een feit dat er later tussen de afstammelingen van de erfgenamen nog "innocenten" vermeld worden.

Blijkbaar kostte het proces ook een massa geld want in 1682 wordt er twee keer geleend. In februari een bedrag van 168 gl. van de kinderen Jan Van Gyseghem x Jenneken Baten (een zuster van Jan?) en in mei nog eens 100 gl. van Anna Frans. Als borg wordt anderhalf dagwand land op het *Heverenveld* gesteld dat ze kochten in 1679.¹³ En wel voor 200 gl. van de erfgenamen 't Sergysels. Dit land wordt voor 355 gl. doorverkocht aan Antoon Verhaegen x Cathlyn Van de Vliet in 1683.¹⁴

Jan Baten + Hever 17.11.1693. Maria Stoffels + Hever 12.11.1693. (mogelijk tijdens een epidemie)

⁹Voor Hever, Muizen en Zemst werd een gezinsreconstructie gemaakt door Jan Meutermans uit Mechelen.

¹⁰S.A.M., Notaris Croon nr. 479.

¹¹S.A.M., Notaris J.B. Claessens nr. 403, akte van 13.11.1677.

¹²S.A.M., Notaris Croon nr. 479, akte van 18.12.1677.

¹³S.A.M., Notaris Croon nr. 480, akten van 28.2.1682 en van 15.5.1682.

Goedenis voor schepenen van Mechelen op 14.6.1679.

¹⁴S.A.M., Notaris Croon nr. 481.

Jan Van den Eynde - Catharina Eliaerts (Elias)

Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat de familie Baten geen molenaarsfamilie was. Dat was evenmin het geval voor de families Stoffels en Peeters. Waar leerde Huybrecht Baten dan het vak? Hoe kwam hij er toe om molenaar te worden? Bij wie en waar kon hij in de leer gaan? De molenaars vormden een milieu op zich en gaven hun kennis en bekwaamheden door van vader op zoon. Misschien vernemen we iets meer door de voorgangers op de molen te bekijken.

De molen maakte deel uit van de heerlijkheid Relegghem. Hij stond schuin over het kasteel "*metten bergehuyts van den meulder ende eenen keuckenhoff 't samen groot een dachwant*".

Op 9.5.1643 werd hij door Jan Van den Heuvel, pachter op het Hof van Relegghem, verhuurd aan Jan Van den Eynde. Samen met 2 stukken land, het ene van 5 dagwand geheten het *Molenyser*, het ander van 6 dagwand en bovendien huis en hof bij de molen en nog een zolder op het Hof van Relegghem. Gelijk hij hetzelfde voordien nog had gehuurd.

Verder bepaalden de condities:

... den huerlinck sal moeten 't synen kost onderhouden kammen, spillen ende hecken ende tot 't gaende werck sal den verhuerder leveren het hout ende den huerlinck de daghuere maer het staende werck is tot last van den verhuerder alleene. Voor den sleet van de steene sal den huerlinck betaelen ten advenante 12 gl. voor den duym. Ende aengaende thys sal den huerder onderhouden de leeme wanden.

De huur zou 3 jaar duren mits elk jaar 300 gl. te betalen en de dorpslasten te dragen. Cornelis Elias, schoonvader van Jan Van den Eynde, stelde zich borg.¹⁵

Onze molenaar was inderdaad op 5.5.1640 te Hombeek gehuwd met Catharina Elias, dochter van Corneel Eliaerts, schepen van Hombeek-Brabant (Ophombeek alias Smalbrabant) en van Maria Van de Perre. Kleindochter van Martinus Van de Perre, meier van Ophombeek. Catharina Eliaerts werd geboren te Hombeek op 14.7.1619. Haar kinderen werden geboren te Zemst.

- Anna ° Zemst 13.10.1641 (Peter Van Linden - Anna Van den Eynde)
- Catharina ° Zemst 6.12.1643 (Adriaen Van den Eynde - Catharina Verswyver)
- Maria ° Zemst 17.4.1646 (Pauwel De Cuyper - Maria Van den Perre)
- Magdalena ° 6.9.1648 (Jan De Cuyper - Magdalena Van Camp)
- Adriana ° Zemst 13.3.1651 (Corneel Vergalen - Adriana Eliaerts)
- Elisabeth ° Zemst 9.12.1653 (Jan Eliaerts - Johanna Bempts namens Elisabeth Van den Eynde)

We bekijken even de getuigen.

Met een beetje geluk is Peter Van Linden de Hombeekse molenaar Peter Verlinden. Corneel Vergalen stamt eveneens uit een molenaars familie.

Anna Van den Eynde was de vrouw van Jan Suetewey, molenaar te Mechelen en getuige bij het huwelijk van Elisabeth Van den Eynde.

Jan De Cuyper huwde in 1647 te Zemst met Maria Van den Eynde. Getuigen waren Pauwel De Cuyper en Jan Van den Eynde.

Pauwel De Cuyper was in 1643 te Zemst gehuwd met Maria Govaerts. Getuigen waren Jan De Cuyper en Jan Van den Eynde. Maria Govaerts was blijkbaar de weduwe van Nicolaes Van den Eynde die + voor 1637. Een Magdalene Van der Kammen (Van Camp) is getuige bij een kind in 1629. Nicolaes Van den Eynde x Maria Goovaerts alias Bastyns maalde op de Nieuwendijkmolen.¹⁶

Magdalena Van Camp is eveneens getuige in 1648 in het gezin hierboven. Ze was de vrouw van Jan Van den Eynde, molenaar te Hever.

Ten slotte is Elisabeth Van den Eynde de vrouw van Maarten Eliaerts, een broer van Catharina.

¹⁵S.A.M., Notaris Croon nr. 521.

¹⁶Jan Meutermans, Gezinsreconstructie van Hever (1620-1796), blz. 92.

De molenaars van Hever werden in een vorig nummer beschreven door Karel Lemmens.¹⁷ Aan de hand van de gezinsreconstructie die J. Meutermans maakte zetten we de zaken nog eens op een rijtje.

1. Frans Van den Eynde alias Van Dieven.
Richt de molen van Hever op in 1627.

2. Jan Van den Eynde x Magdalena Van Camp.
Molenaar van Hever. Zoon van 1.
Schrijft in 1642 een request om een huis te bouwen.
Leent in 1659 bij zijn dochter Elisabet, begijn.
x 1627 en + 1659. Zij + 1655.

- 3a. Frans Van den Eynde x Jacoba Van Laeck, weduwe Peter Peeters.
° 1632, x 1656, + 1669. Zoon van 2.

- 3b. Jan Van den Eynde x Magdalena Bernaerts.
Molenaar van Hever. Zoon van 2.
° 1635, x 1667, + 1670.
Bij zijn opkomen op de molen in maart 1666 werden molenstenen, hout en ijzerwerk geschat op 1858 gl. In 1670 werd de molen voor de resterende 2 jaren door de momboirs van het tweejarig kind Jan Van den Eynde, verhuurd aan Dirick Le Paige uit Oppuurs tegen 323 gl. per jaar. De schatting beliep toen 1720 gl. De weduwe moest nog 562 gl. achterstallige huur aan de rentmeester van Zijne Maj. Domeinen maar verwachtte een notabele kwijtschel omwille van de schade aangericht door het krijgsvolk.¹⁸

- 3c. Peter Van den Eynde x N.
Heeft in 1664 een molen gehuurd en wil toetreden tot het molenaarsambacht.¹⁹
Zoon van 2. ° ca 1640.

- 3d. Elisabeth.
Begijn. Dochter van 2. ° 1628.

We stippen nog even aan dat een reeks Van den Eynde's molenaar was te Bonheiden, minstens vanaf 1657. De eerste was Guilliam Van den Eynde x Rijmenam 1639 met Anna De Punder.²⁰ Verder was er nog Johanna Van den Eynde x Servaes Vloerberghs, xx Adriaen Docx, molenaars te Haacht.

We mogen gerust stellen dat de Zemstse molenaar Jan Van den Eynde verwant was met die van Hever en mogelijk ook met die van Bonheiden. Misschien werd hij geboren te Muizen op 2.7.1615 als zoon van Jan Van den Eynde en Maria Jacobs.

De familie Van den Eynde alias Van Dieven was te Mechelen zeer bekend. Anthonis Van den Eynde was schepen van 1578 tot 1580 en voordien gezworene van het huidevettersambacht. Zijn broer Jan Van den Eynde alias Van Dieven was dat eveneens in ongeveer dezelfde periodes.²¹ Schepen Antoon Van den Eynde had een dochter Barbara x Jan Vlemincx. In hun nalatenschap uit 1611 vinden we 1/3 van de watermolen te Boortmeerbeek.²²

Verder zijn we het spoor bijster want de volgende molenaar is Lanceloot Van Asbroeck.

¹⁷De Semse kroniek, maart 1996. K. Lemmens, De oude windmolen te Hever.

¹⁸S.A.M., Weeskamer. Akte van 5.2.1671.

¹⁹Jan Meutermans, Gezinsreconstructie Hever (1620-1796), blz. 93.

²⁰E. Raes, Getuigen van het agrarisch verleden van Bonheiden, blz. 392.

²¹G. Marnef, Het Calvinistisch bewind te Mechelen (1585-1585). Prosopografie nrs. 29 en 30.

²²S.A.M., Notaris Van de Venne nr. 1732, akte van 16.7.1611.

Lanceloot Van Asbroeck - Jenneken Suvs

Met de familie Van Asbroeck zitten we bij de molenaars van Kapelle op den Bos.²³

C. Theys vermeldt dat de Kapelse molen in 1608 over ging op Pieter Zegers "*sone wylen Jans, molder tot Relegem*" en Anna Vincx.

In 1609 ging hij over op Arnoud Vincx x Willemyne Snyters.

Ze verkochten hem verder aan Jan Van Asbroeck x Pierynken Boschmans.

Deze liet hem in 1634 over aan zijn zoon Jacob Van Asbroeck x Anna De Wechter alhoewel hij in 1654 de molen nog bewoonde.

In 1656 wordt er op de molen beslag gelegd en hij werd verkocht in drie openbare zittingen voor meier en schepenen van Kapelle op den Bos. Het was Lanceloot Van Asbroeck, molenaar te Zemst die de schulden betaalde door zelf een hypotheek te nemen van 1200 gl. met als onderpand de molen. Jan Van Asbroeck, zijn zoon verkreeg de molen in 1666 maar in 1669 werd hij verkocht aan Hendrik Vloeberg uit Ruisbroek.

Einde van de molenaars Van Asbroeck te Kapelle op den Bos.

Het einde te Zemst was kort voordien reeds gekomen.

Volgens een akte voor de schepenen van Zemst²⁴ maakte Lanceloot Van Asbroeck een akkoord met gravin Van der Nath, Vrouwe van Relegem, tot verzekering van de pacht van haar windmolen en de landen ervan afhappende.

De huurder droeg op in haar handen:

- alle bezaaidheden die hij was hebbende op de landen van de gravin
- een grijs ruipaard, gaande op zijn zes jaren
- twee koeien en twee runderen
- omtrent 50 veertelen zo graan als meel
- al zijn huisraad en meubelen, waar en tot wat plaatse die bevonden zullen worden

Wie er daarna maalde op de molen van Relegem is niet geweten maar een bizar feit deed zich enige jaren later voor te Hever.

Jan Van den Eynde - Maria Stoffels

Op 28.11.1675 werd te Hever Catharina Van den Eynde gedoopt, onwettige dochter van Jan Van den Eynde en Maria Stoffels. De pastoor noteert dat het kind zal gewettigd worden maar dat gebeurde niet. Het zal overlijden te Hever op 1.5.1692.

Was Maria Stoffels de vrouw van Jan Baten? Een andere vrouw onder die naam is niet gekend. Ze is evenmin weduwe want Jan Baten zal nog minstens tien jaar leven.

En wie was Jan Van den Eynde? Behoorde hij tot de molenaarsfamilie van Hever of was hij de oudmolenaar van Zemst?

Het is maar een kleine stap om te veronderstellen dat Hubertus Baten, zoon van Jan Baten en Maria Stoffels zijn opleiding kreeg van zijn stiefvader Jan Van den Eynde. Hubertus Baten wordt voor het eerst, in 1700 als 31-jarige, molenaar genoemd te Hever. In januari 1705 verhuist hij naar de molen van Relegem waar hij de eerste is van drie generaties Baten.

²³C. Theys, Geschiedenis van Kapelle op den Bos, blz. 161.

²⁴A.R.A.B., Schepengreffie Brussel nr. 6842. Akte van 21.3.1668. Verleden voor notaris Boynants op 16.3.1668.

Huibrecht Baten - Anna Peeters

Jan Baten en Maria Stoffels overleden beiden te Hever in 1693 met slechts een maand tussentijd. Uit hun huwelijk bleven amper twee kinderen in leven: Huibrecht en Pauwel.

Toch werd er pas in 1705 een scheiding en deiling gemaakt tussen Huibrecht en Pauwel Baten. Dat dit zo laat gebeurde was te wijten aan het feit dat Huibrecht de goederen van zijn broer had beheerd tot aan zijn volwassenheid.

Pauwel Baten erfde:

- een half bunder bos te Elewyt
- 5 dagwand land gelegen te Elewyt tegen de straat, genaamd het *Langhe haegh block*
- een half bunder land te Boortmeerbeek tegen de baan, op het *Beurreveld*, waarvan de wederhelft toebehoort aan Peter Gilkens (de man van Catharina Stoffels, een zuster van Maria Stoffels)
- de helft van anderhalf dagwand bos gelegen te Hever in de *Terwebleuken*, de wederhelft hoort eveneens aan Peter Gilkens.

Huibrecht Baten verkreeg:

- een huis, schuur en stalling, met de grond waarop het staat, groot een half bunder, gelegen te Hever aan de *Biststraat*.
- een dagwand land te Hever op het *Heverveld*.

Het deel van de tiende van Boortmeerbeek dat ze samen met hun oom Peter Gilkens bezaten, bleef voorlopig in gemeenschap.²⁵

Dezelfde dag verhuurde Huibrecht zijn erfdeel voor 6 jaren aan Willem Vermeulen en Catharina Verhaeghen, tegen 28 gl. per jaar.²⁶ Toch verkoopt hij begin 1706 voor 1100 gl. het huis met 2,5 dagwand land aan deze huurders. Waarschijnlijk was dit het huis van Jan 't Sergysels want er rust nog steeds een rente van 300 gl. op. Vermoedelijk hebben de erfgenamen 't Sergysels hun aanspraken laten varen op voorwaarde dat Jan Baten de bepanding van die 300 gl. op zich nam.²⁷

De goederen die in gemeenschap waren met de familie Gilkens-Stoffels werden pas vele jaren later van de hand gedaan. Mogelijk kwam dit door het proces waar de gezusters Stoffels tegen mekaar hadden gestaan. De erfgenamen Peter Gilkens-Stoffels verkochten op 4.5.1726 samen met Huibrecht Baten, molder te Zemst:

- anderhalf dagwand eesterbos te Hever, aan joff. Johanna Maria Brants, weduwe Christiaan Hillema, voor 468 gl.²⁸
- een bunder land met al het houtgewas, gelegen te Boortmeerbeek, aan Gillis Van de Venne en Elisabeth Buelens, voor 231 gl.²⁹
- hun deel in de tienden van Boortmeerbeek aan Huibrecht Batens op voorwaarde dat hij zal kwijten:
 - hun schuld van 400 gl. met de intresten aan de kerk van St. Rombouts³⁰
 - een obligatie van 100 gl. en een tweede van 200 gl. aan Sr. Joris Wauters³¹
 - een opleg van 178 gl. aan Marie Gilkens en 350 gl. aan Jenne Marie Gilkens.

²⁵A.R.A.B., Notariaat van Brabant nr. 3113 (Notaris Brants, akte van 8.7.1705). Film 771480.

²⁶A.R.A.B., Notariaat van Brabant nr. 3113 (Notaris Brants, akte van 8.7.1705)

²⁷A.R.A.B., Notariaat van Brabant nr. 3113, akte van 26.1.1706. Film 771480.

S.A.M., Schepenregister nr. 327, f. 29. Akte van 1.3.1706.

²⁸S.A.M., Notaris Slabbeek nr. 1634. Goedenis te Mechelen op 16.12.1733.

Huibrecht Baten treedt steeds op voor de helft. Blijkbaar was zijn broer Pauwel toen ook al overleden.

²⁹S.A.M., Notaris Slabbeek nr. 1634.

³⁰A.R.A.B., Schepengreffie Brussel nr. 250. Goedenis van 2.3.1745.

³¹S.A.M., Idem. Akte van 11.5.1726. De erfgenamen Wauters erkennen zich voldaan.

Klaarblijkelijk groeiden de schulden Huibrecht Baten toch boven het hoofd want in 1729 leende hij 600 gl. waarvoor hij de erfenis van zijn vrouw als pand zette. Hieruit betaalde hij al onmiddellijk 200 gl. terug die op het huis uit de erfenis Peeters bezet stonden.³²

Tot hiertoe hebben we alleen de goederen bekeken die afkomstig waren van Jan Baten maar wat was de inbreng van de familie Peeters?

Anna Peeters (°Hever 1679) was een dochter van Corneel Peeters en Elisabeth De Keyser die beiden begraven werden in de beuk van de kerk van Hever. Hun grafschrift bleef bewaard.³³

D.O.M.
Hier liggen begraven
ROMBOUT HORCKMANS
Ende
MARIA PEETERS
syne Huysvrouw, gestorven in
December 1694, en haeren Broeder
CORNELIS PEETERS, sterft den
4 Meert 1695. Ende
ELISABETH DE KEYSER,
syn Huysvrouw, sterf den 7 Meert 1713
bidt voor de Zielen.

Bovendien was Anna Peeters een kleindochter van Peter Peeters en Jacoba Van Laeck. Toen Peter Peeters overleed in 1653 hertrouwde Jacoba met Frans Van den Eynde, zoon van de Heverse molenaar Jan Van den Eynde - Magdalena Van Camp.³⁴ Frans Van den Eynde en Jacoba Van Laeck hadden nog 2 kinderen waaronder Jan Van den Eynde ° Hever 1657.

Anna Peeters erfde in 1713 van haar ouders:

- een huis met hof, groot 3 dagwand, gelegen te Hever aan de heide tegen de waterloop
- 3 dagwand land genaamd *de Beghyne Bruelkens*, gelegen te Hever
- een half bunder land te Hever naast het vorige
- een half dagwand te Hever geheten *den tenne pot*³⁵

Ten slotte kochten Huibrecht Baten en Anna Peeters in 1724 ook nog een huis met schuur, stalling en ovenbuur met een dagwand land, gelegen te Hever tegen de kerk. Dit van Jan Meutermans voor een som van 1155 gl. Het huis was belast met:

- een jaarlijkse cyns van 4 stuivers aan de kerk van Hever
- een som van 490 gl. kapitaal aan de erfgenamen Van Thielen
- een som van 100 gl. kapitaal aan het klooster van Bethanien³⁶

Ondertussen is het hoog tijd geworden om de samenstelling van het gezin eens na te gaan. Het huwelijk had plaats te Hever op 19.2.1697 (Jan Van Caster - Antoon Rommens). Reeds een jaar tevoor, op 24.2.1696 had Huybrecht van Franciscus Bosselaer, koopman te Mechelen, een huis gehuurd te Hever en wel genaamd het *Meuldershuys*. Dit voor 6 jaar tegen 28 gl. per jaar.³⁷ In september 1701 verhuurde F. Bosselaer dit huis, bewoond door Huibrecht Baten, aan Willem Van Isschot.³⁸

Er waren tien kinderen.

³²S.A.M., Goedenis van 29.12.1729. Akte verleden voor notaris P.J. Claessens van 20.12.1729.

³³R. Van den Eynde, Provincie, Stad ende District van Mechelen opgeheldert in haere kercken, kloosters, kapelle, gilden enz. Brussel 1770.

³⁴Zie het schema hierboven nrs. 2 en 3a.

³⁵A.R.A.B., Notariaat van Brabant nr. 3116 (Notaris Brants, akte van 9.5.1713). Film 771482.

³⁶S.A.M., Notaris De Rees nr. 1508. Akte van 2.5.1724. Goedenis te Mechelen op 17.5.1724.

³⁷S.A.M., Notaris Van Berwaer nr. 84.

³⁸S.A.M., Notaris Van Berwaer nr. 85. Akte van 13.9.1701.

- Corneel ° Hever 5.12.1698 (Corneel Verplassen - N.)
+ Hever 7.12.1698, begraven in de kerk
- Corneel ° Hever 24.12.1699 (Corneel Verplassen - Anna Peeters)
+ Hever 28.5.1700, begraven op het kerkhof
- N. (doodgeboren?) + Hever 1.4.1701, begraven op het kerkhof
- **Franciscus** ° Hever 18.5.1702 (Franciscus Horckmans - Barbara De Roeck), x Johanna Verlinden.
Volgende maelder op de molen van Releghem.
- Andreas ° Zemst 20.1.1705 (Andreas Verplassen - Elisabeth De Keyser)³⁹
- Theodorus ° Zemst 4.2.1707 (Graaf Theodorus de Ternath - N.)
- Elisabeth ° Zemst 26.1.1708 (Philip De Keyser - Elisabeth De Keyser)
- Johannes Baptist ° Zemst 7.1.1710 (Mathys De Boeck namens Jan Baptist Sloots - Anna Peeters)
- Theodorus ° Zemst 25.10.1716 (Jan Robert namens *illustrissimi Domini Theodori, comitis de Ternath*) - N.
- Johannes ° Zemst 9.3.1719 (Johannes Tiers - Barbara De Roeck)
Trad in 1743 als broeder in bij de paters Augustijnen te Mechelen.

Kort voor zijn dood wordt Huibrecht Baten nog vermeld in de Heverse kerkrekeningen als "*Cappellemeester*" en het jaar daarop als "*afgaenden cappellemeester*".

- 2 feb. 1735 ontfangen van Hubertus Baetens *cappellemeester den offer van de tweede schael de somme van twintigh guldens ende elf stuyvers*
- 2 feb. 1736 ontfangen van Hubertus Baetens *afgaenden cappellemeester den offer van de tweede schael beloopende ter somme van negentwintigh guldens en twelf stuyvers*
- den 17 8ber 1737 ontfangen de *kerckenrechten van begraeffenisse en uytvaert van Hubertus baeten de somme van 1 - 10*⁴⁰

Hubertus Baten werd inderdaad begraven op het kerkhof te Hever op 31.8.1737. De inschrijvingen in de kerkrekeningen en parochieregisters duiden er op dat hij daar parochiaan was. Ze hadden trouwens na het huwelijk van hun zoon Frans de molen aan hem overgelaten en waren dan teruggekeerd naar Hever. Een kind van Frans wordt overigens in 1739 in de kerk van Hever begraven.⁴¹

De weduwe sterft te Zemst op 24.12.1759 als tachtigjarige. Ze woonde dan bij haar zoon in het molenhuis van Zemst. Ondertussen had ze al haar bezittingen te Hever van de hand gedaan, o. a. om de intrede van haar zoon Jan bij de paters Augustijnen te Mechelen te bekostigen.

Hiertoe werd op 30.1.1743 een kontrakt gemaakt tussen prior Willem Rouckhaut en Jan Baetens vergezeld van zijn moeder.⁴² Ze verklaarden hen onder hun regel tot broeder in hun orde te ontvangen mits bij zijn intrede in te brengen:

eene somme van 300 gl. courant, 12 nieuwe hemden, 6 witte voerschoeden, 6 witte slaepmitsen, 3 paer laeckens, 4 fluwynen, 6 servetten, ene nieuwe wollen matrassen met hopelinck, twee witte sargien, een plume oorcussen, een coperen panneken, een lamp, eenen lynwaerten casack, eenen swerten laecken casack, een wit ondercleedt met eene leere broeck, witte coussens ende schoenen

³⁹Het valt op dat in twee akten voor notaris Brants, resp. op 9.1.1705 en 15.1.1705 Huibrecht Batens en zijn vrouw "*gehuysschen tot Hever*" worden genoemd, daar waar hun kind Andries op 20.1.1705 te Zemst wordt gedoopt. Een schatting van de molen werd gemaakt op 8.1.1705 zoals blijkt uit verwijzingen in latere pachtkontrakten.

⁴⁰A.R.A.B. Film EL 529. Een kerkmeester ontvangt telkens de eerste schaal.

⁴¹A.R.A.B., Film EL 529. 18.9.1739 "*ontfanghen twelf stuyvers over de kerckenrechten van de begraefenisse in de kerck van het soontjen van franciscus baetens*".

P.R. Hever; + 16.9.1739: *Obyt Henricus filiulus Franciscus Baetens, molitoris in Sempis, et Joanne Verlinden, et sepultus est in ecclesia.*

⁴²S.A.M., Notaris De Vooght nr. 1962. (Met dank aan Jan Peeters voor deze akte e. a.)

Indien de tweede comparant de kappruin ontvangt zullen de eerste comparanten hem de kap moeten geven. Het kleden en bed worden betaald uit de 600 gl. die de tweede comparant 14 dagen voor zijn professie moet betalen. Daaruit zal ook het feest van zijn professie betaald worden. Indien Jan Baten ziek wordt tijdens zijn noviciaat zal hij zelf dokter en apotheker betalen.

Waer het saecke dat hij niet en quame te persevereren tot sijne professie oft om redenen uytgesonden wirt, soo sullen de geestelijcke abijten blijven ten profijtte van het clooster sonder contradictie als oock sullen de taefelcosten pro rata betaelt worden à 75 gl. per jaer.

Kort daarop, in het voorjaar van 1743, begint Anna Peeters voor dezelfde notaris al haar bezittingen te Hever te gelde te maken⁴³

Het eerste lot bestond uit een herberg tegen het kerkhof van Hever en de oude baan van Leuven op Mechelen. Het werd toegewezen aan Jan Verschuere uit Hever voor 777 gl. Het was het huis dat ze in 1724 gekocht hadden van Jan Meutermans.

Het tweede lot bestond uit het ouderlijk huis van Anna Peeters, gelegen tegen de heide van Hever. Het ging voor 835 gl. naar Peter Vloebergh x Anna Wayenborgh. De huur moest nog tot kerstmis 1745 gedoogd worden aan Mathys Crols tegen 33 gl. per jaar. Tegelijk werd de rente van 600 gl. die nog op de ouderlijke erfenis rustte terugbetaald.⁴⁴

Alle schulden waren nu vereffend maar opnieuw dook een ernstig probleem op: de professie van Jan Baetens. Anna Peeters trok op 1.2.1745 met haar twee zonen Jan en Frans naar notaris De Rees. Ze leende van de proviseurs van de sank van O.L.V. over de Dijle 308 gl. 16 st. bepand op 3 dagwand land, de *Beghyne Bruelkens* te Hever.⁴⁵

Deze rente werd op 4.1.1755 terugbetaald door Fransus Baetens.⁴⁶

Dit bedrag volstond niet en 14 dagen later werden nog eens bij dezelfde geldschietters 1075 gl. geleend met als pand het vierde paart dat ze hadden in de grote tiende van Boortmeerbeek.⁴⁷

Dezelfde dag werd er nog een lijfrente gecreëerd van 20 gl. *dewelke frater Johannes Baetens, novitius in 't klooster van de P.P. Augustynen alhier is danckelyck accepterende*. Na de dood van Anna Peeters zal deze jaarlijks betaald worden uit de inkomsten van hun deel in de grote tienden van Boortmeerbeek (in huur bij de weduwe Vloebergh).⁴⁸

En zo restte er Anna Peeters niets anders meer dan haar testament te maken, wat ze deed op 1.10.1748, ziek te bedde liggende te Mechelen.⁴⁹

Vooreerst wenste ze begraven te worden in de kerk van het Gasthuys van O.L.V. (wat niet gebeurde) en verder moesten er onmiddellijk na haar dood 60 missen van requiem gecelebreerd worden. Het testament vermeldt geen erfgenamen (in feite was Franciscus de enige) of verdere beschikkingen. Het eindigt met een kruisje van Anna "*niet voordere connen schryven by manquement van het gesicht*".

⁴³S.A.M., Notaris De Vooght nr. 1962, akten van 23.2.1743 en 6.3.1743.

Goedenis voor schepenen te Mechelen op 22.3.1743

⁴⁴S.A.M., Goedenis voor schepenen van Mechelen, akten van 14.3.1743 en 22.3.1743.

⁴⁵S.A.M., Goedenis voor schepenen te Mechelen op 3.2.1745.

⁴⁶S.A.M., Goedenis voor schepenen te Mechelen op 7.1.1755.

⁴⁷A.R.A.B., Schepengerffie Brussel nr. 250. Goedenis van 2.3.1745 voor wet van Boortmeerbeek.

Akte voor notaris De Rees van 16.2.1745.

⁴⁸A.R.A.B., Schepengreffie Brussel nr. 250. Goedenis van 17.3.1745 voor wet van Boortmeerbeek.

Akte voor notaris De Rees van 16.2.1745.

⁴⁹S.A.M., notaris Loosen nr. 1188.

Frans Baetens - Johanna Verlinden

Op 18.4.1729 huwde Frans Baetens te Hombeek met Johanna Verlinden, dochter van de Hombeekse molenaar Jan Verlinden en van Elisabeth De Keyser. Er was dispensatie wegens bloedverwantschap in de 3de en de 4de graad. De gemeenschappelijke voorvader is (uiteraard) een De Keyser.

Getuigen waren voor de bruid (° Hombeek 1711) haar vader Jan Verlinden en voor de bruidegom koster Jan Lambrechts.

Jan Verlinden en zijn vrouw werden in de kerk van Hombeek begraven.⁵⁰

D.O.M.
Begraefplaats van
Jan VERLINDEN
In synen tijdt geweest H. Geest
Meester van Hombek en Molder
der selve parochie
den tydt van ... jaeren, sterft
den ... ende
sijn Huysvrouw
Barbara DE KEYSER
sterft den 14 Juli 1726
Bidt voor de zielen

Zestien kinderen zagen in het gezin van Frans Baetens - Verlinden het levenslicht te Zemst.

- Elisabeth ° Zemst 14.4.1730 (Jan Verlinden - Elisabeth Verbruggen)
- **Johannes Baptist** ° Zemst 7.4.1731 (Jan Baptist Verlinden - Anna Peeters), x Maria Van Roy.
Volgende molenaar op de molen van Relegem.
- Henricus ° Zemst 24.10.1733 (Hendrik De Roeck - Barbara Van der Elst)
+ Hever 16.9.1739.
- Antonius ° Zemst 9.4.1735 (Antoon Verlinden - Elisabeth Verlinden)
+ Zemst 18.4.1740.
- Lucia ° Zemst 6.9.1736 (Johannes Leests - Lucia Soemers)
+ Zemst 21.4.1740.
- Jacobus ° Zemst 20.1.1738 (Jacobus Mertens - Anna Leemans)
- Johanna Maria ° Zemst 18.2.1739 (Franciscus Verlinden - Johanna De Roo)
+ Zemst 11.9.1744.
- Maria Theresia ° Zemst 13.3.1740 (Antonius Scheltens - Maria Theresia Janssens)
+ Zemst 4.4.1740.
- Guillielmus ° Zemst 24.9.1741 (Guillielmus De Keyser - Petronella Boegaerts)
+ Zemst 20.12.1741.
- Augustinus ° Zemst 28.11.1742 (Augustinus De Keyser - Maria Symons)
- Antonius ° Zemst 7.6.1744 (Antonius Scheltiens - Barbara Van der Elst)
- Anna Monica ° Zemst 17.1.1746 (Henricus Van Relegem - Anna Monica De Keyser)
- Johannes Franciscus ° Zemst 9.5.1747 (Johannes Franciscus Verlinden - Anna Maria De Keyser)
- Johannes Michael ° Zemst 31.7.1748 (Jan Michiel Cauwenbergh - Cornelia Elisabeth Liesmans)
Notaris te Brussel 1779 - 1796.⁵¹
- Johannes Carolus ° Zemst 14.1.1750 (Johannes Carolus Verlinden - Elisabeth De Punder)
x Hombeek 1.12.1775 Maria Theresia Cauwenbergh.
+ Leest 17.5.1815.
- Clara ° Zemst 30.3.1751 (Franciscus Cauwenbergh - Clara Van den Heuvel)

Frans Baetens + Zemst 10.3.1786, 84 jaar oud.

Johanna Verlinden + Zemst 6.7.1789, bijna 78 jaar oud.

⁵⁰F. De Ridder; Geschiedenis der Parochie Hombeek; 1934; blz. 118.

⁵¹A.R.A.B., Notariaat van Brabant nrs. 10.045 t/m 10.061.

Van deze molenaar is er een pachtkontraat bewaard. Het dateert van 29.1.1729 en ging in te half maart 1729, kort voor het huwelijk van Frans.⁵² De molen met 3 bunder land beneffens een derdedeel gelegen in het *Cleyn Broeck* werden verhuurd voor zo maar eventjes 24 jaar. Dit tegen 430 gl. courant die jaarlijks in 4 keer mochten betaald worden, ten laatste twee maanden na de vervaldag op straffe van huurbreuk indien het Graaf Van der Nath geliefde.

De verdere voorwaarden vinden we telkens terug in dergelijke verbintenissen:

- de huurder zal moeten dragen alle dorpslasten (belastingen)
- de huurder zal moeten onderhouden al het draaiende werk van de molen
- op het einde van de termijn zal de molen van gelijke waarde zijn gelijk het was ten tijde van het aanvaarden door Huibrecht Baetens, volgens schatting daarvan gedaan door de timmerlieden en de grofsmeden op 8.1.1705.
- indien de huurder schade lijdt aan het land of de bempt, hetzij door overvloed van water of door heirkraft, dan zal hij afslag genieten tegen 24 gl. per bunder
- indien de molder kwam te malen met volle zeilen bij onweder of stormwind en er daardoor schade ontstond, dan zal hij de molen op eigen kosten herstellen in de oorspronkelijke staat
- de sleet van de stenen in de achtermolen zal de huurder bij zijn vertrek moeten vergoeden tegen 18 gl. wg. per duim mindering, en zijn ze verdikt dan zal hij evenredig ontvangen
- de wanden van het huis te onderhouden tot aan de tweede richel opwaarts
- bij zijn vertrek zal hij twee derde van het land moeten bezaaien, waarvan hij de helft zal profiteren, en het resterende paart zal hij moeten laten liggen voor de aankomende pachter
- voor het maken en stellen der condities zal hij betalen twee pattacons boven het zegelrecht
- de pachter zal de houtkap van de bomen staande op het land genieten volgens houwmesrecht, maar hij zal geen gezag hebben van bomen uit te doen of te doen kappen

Ten slotte stelde Huibrecht Baetens zich borg voor de jaarlijkse betaling van de huursom. Allen tekenden samen met getuigen Jan Meutermans en Willen Ceuppens.

Persoon en bezit moesten instaan voor de betaling van de huur. Wat bracht Frans Baetens er van terecht? Het bezit van het gezin neemt een aanvang met de erfenis van Johanna Verlinden. Samen met haar zuster Anna Monica Verlinden erfde ze:

- een stuk land van 1 bunder 83 roeden, genaamd het *Meulenblock*, gelegen te Hombeek tegen de Leestse kouter, geschat op 1362 gl. wg.
- een huis te Mechelen in de Adegemstraat, geschat op 400 gl. wg.

Fransus Baetens en Johanna Verlinden moesten ook nog binnen de drie maanden het sterfhuis ontlasten van de borgtocht die Jan Verlinden gesteld had voor een lening van 600 gl. die ze in 1741 bekomen hadden van heer Schoofs alsmede van alle andere borgtochten die wijlen Jan Verlinden hun zou geprezeenteerd hebben. Deden ze dit niet dan zou hun eigen kavel daarmee belast worden.⁵³

Want weer eens kon het niet zonder leningen en schulden.

- 425 gl. wg. worden in 1752 geleend bij het Collegiaal Kapittel van O.L.V. over de Dijle. Als onderpand wordt het deel in de tienden van Boortmeerbeek gezet.⁵⁴
- 241 gl. wg. worden in juli 1761 bij hetzelfde kapittel geleend met hetzelfde onderpand.⁵⁵

⁵²A.R.A.B., Notariaat van Brabant nr. 6735. Akte voor notaris Hendrik Van Hemelryck te Grimbergen.

⁵³S.A.M., Weeskamer, akte van 26.5.1742.

⁵⁴A.R.A.B., Schepengreffie Leuven (Boortmeerbeek) nr. 250. Goedenis van 12.4.1752. Akte voor notaris J. F. Van den Broeck op 14.3.1752.

⁵⁵A.R.A.B., Schepengreffie Leuven (Boortmeerbeek) nr. 250. Goedenis van 29.7.1761. Akte voor notaris Buydens op 23.7.1761.

Tegen het huwelijk van zijn zoon (in 1762) zal Frans Baetens de molen verlaten om herbergier te worden. Tegelijk zal hij alle schulden aanzuiveren. Net zoals zijn vader het voor hem had gedaan. Daartoe was het nodig het aandeel in de tienden van Boortmeerbeek te verkopen, de laatste troef die de familie nog bezat.

Die verkoop ging door in april 1762 ten bate van Michiel Cauwenbergh, pachter op de hoeve van Releghem. De prijs bedroeg 1634 gl. boven de lasten van 1741 gl. (1075 + 425 + 241) die er nog aankleefden. Van de koopsom van 1634 gl. werden door de koper nog 350 gl. opzij gehouden voor de lijfrente van broeder Jan Baetens, zoals het in de condities was voorzien.⁵⁶

Michiel Cauwenbergh vereffende alle renten.⁵⁷

In feite betrof dit aandeel slechts 1/4de in 1/3de, m.a.w. 1/12de. Ter vergelijking: in 1790 werd dit twaalfde deel in de tienden van Boortmeerbeek geschat op 6000 gl.

Maar laat ons beter terugkeren naar de molen. Waarschijnlijk werd het molenhuis vernieuwd in 1733. Een jaarsteen in de deuroplijsting droeg dat jaartal.

Een pachtkontraakt dateert van 20 jaar later.⁵⁸ Merkwaardig is wel dat het gaat over een kontraakt van slechts één jaar. Rentmeester Johannes Lucas verhuurde op 1.3.1753:

- de windmolen met het huis en omtrent 3 bunder land
- 1/3de van een bunder bempt gelegen in het *Cleybroeck*
- 3 dagwand land genaamd het *Cleyne mevrouwen bosch*

Dit voor 445 gl. courant en op de condities beschreven in het kontraakt van 1729.

Maar de belangrijkste gebeurtenis in het muldersleven van Frans Baetens was ongetwijfeld de verkoop van Releghem, de molen inbegrepen, in 1757.

Het vierde lot bestond uit de windmolen met huis, hof, stallingen en 3 bunder 43 roeden land, meer bepaald:

- molenberg, koolhof en land: 1 bunder 2 dagwand 84 roeden
- het land het moleneysel: 1 bunder 1 dagwand 59 roeden

Werden niet mee verkocht: de schuur door de molenaar zelf gesteld (aan de overkant van de straat) en evenmin het draaiende werk dat ook de molder toebehoorde. Bleef eveneens aan de huurder: *den hast ende den pelmolen mitsgaders den solder boven den peerdestal*.

De derde zitdag was men afgekomen tot 10.000 gl. Niemand wou de molen hebben en er werd zelfs in volle zitdag gevraagd om af te komen tot 8000 gl. Maar dat wou de notaris niet. Hij was enkel bereid 400 of 500 gl. te minderen op voorwaarde dat door het stellen van verdieren de 10.000 gl. toch nog werden bereikt.

En zo kwam 's anderendaags 's morgens Frans Baetens op kantoor van de notaris. Hij bood 9500 gl. wg., stelde nog 800 verdieren en gaf de palmslag. Dat was op 6.8.1757.⁵⁹

Het bekwam hem slecht want op 24.12.1757 werd de molen andermaal verkocht "*tot cost, last ende peryckel van Francis Baetens, molder tot Sempts ende cooper defaillant*".

De nieuwe eigenaar, notaris Keyaerts, gaf de stokslag voor 7100 gl. en 50 verdieren ...

Hij trad op namens sr. Livinus Remory en joff. Anna Joos.

⁵⁶A.R.A.B., Schepengreffie Leuven (Boortmeerbeek) nr. 251. Goedenis van 26.2.1766. Akte voor notaris Buydens van 15.4.1762.

⁵⁷Schepengreffie Leuven (Boortmeerbeek) nr. 251:

- cassatie van de lijfrente op 15.6.1763 (akte voor notaris Buydens van 7.8.1762)
- cassatie van 1075 gl. op 22.6.1763 (kwitantie van 22.4.1763)
- cassatie van 425 gl. op 15.1.1766 (kwitantie van 21.8.1765)
- cassatie van 241 gl. op 15.1.1766 (kwitantie van 21.8.1765)

Pas nadat de tienden volledig waren ontlast had de goedenis plaats.

⁵⁸S.A.M., Notaris Mirocx nr. 1240. Akte van 1.3.1753.

⁵⁹S.A.M., Notaris De Grauw nr. 788.

Het waren nog vijf bittere jaren eer het pachtkontrakt ten einde liep. Toen vestigde Frans Baetens zich in het dorp. Catharina Moyson, weduwe van Hendrik Van Relegem verhuurde hem *Den Prins Eugenius*. Het betrof een huis met schuur, hof en brouwerij met al het kammegerecht. Het goed was 80 roeden groot en lag recht over de pastorie.

Aan land werd er nog gehuurd:

- een dagwand in het *Zemster broek*
- een derde van een bunder op het *molenveld*
- een dagwand aan de *waterlee*
- 3 dagwand land genaamd *den assenbempt*, achter het pachthof van Jan Frans Magnus

De huur ging in half meert 1763 en bedroeg 75 gl. voor het huis en 39 gl. 10 st. voor het land. Conditie was dat de eigenares eerst het huis en brouwerij behoorlijk moest in staat stellen en de huurders bevrijden van water en wind, de hele termijn lang. Anderzijds zullen de huurders het kammegerief mogen gebruiken na een schatting eerstdaags te doen en zullen ze het ten afscheide andermaal laten schatten. Ten slotte moesten ze ook de schuur onderhouden, plekken en vitselen, van de grond tot aan de tweede richel, de daken dekken en de dekker dienen waarvoor ze het afval zullen profiteren; de landen behoorlijk bemesten, labeuren en cultiveren; zullen ze afslag genieten in geval van heirkraft en geen gezag hebben over de sleun van de opgroeiende bomen tenzij de sleun of tronk van de tronkbomen en dit volgens hoveniersrecht ten seizoene.⁶⁰

Frans Baetens en zijn vrouw Johanna Verlinden bleven bijna 57 jaar getrouwd.

Bijkracht Baetens
Anna poetez

Frans Baetens
Johanna Verlinden

⁶⁰A.R.A.B. Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6847. Akte van 8.3.1762 voor notaris Sauvage te Grimbergen.

Jan Baptist Baetens - Maria Anna Van Roy

Laatste molenaar uit de familie Baetens, we nemen aan vanaf de lente 1763.

Jan Baptist Baetens huwde op 16.12.1762 te Perk met Maria Anna Van Roy (Peter Spruyt - Augustinus Baetens). Ze was de dochter van Jan Van Roy en Anna Maria 't Sas. (° Perk 1733). Ook in de familie Van Roy waren het rasechte molenaars. We vinden ze terug op de molens van Londerzeel, Kapelle op den Bos en Steenhuffel, om maar in de omgeving te blijven.⁶¹

Jan Van Roy was borgemeester (eerste schepen) en kapitein van de handboogilde te Perk zoals zijn grafzerk het vermeldt.⁶²

D.O.M.

Hier leydt begraven Joannes
Van Roy borghemester deser
prochie Capityn van de
Handtboech Gulde oudt 74
Jaren sterft den eersten
January 1776 ende syne
wettige huysvrouw Anna
Maria Tsats Oudt 76 jaren
sterft den 9 January 1776
Bidt voor hun ziele
R.I.P.

Alle kinderen Baetens - Van Roy werden in Zemst geboren.

- Anna Maria Theresia ° Zemst 10.9.1763 (Franciscus Baetens - Anna Maria 't Sas)
x Hombeek 25.5.1784 Rombout Goossens
+ Hombeek 26.5.1833
- Johanna ° Zemst 3.2.1765 (Johannes Van Roy - Johanna Verlinden)
- Elisabeth ° Zemst 24.2.1767 (Joseph Van Roey - Elisabeth Baetens)
- Anna Catharina ° Zemst 12.1.1769 (Augustinus Baetens - Catharina Van Roy)
+ Zemst 12.3.1776
- Anna Lucia ° Zemst 11.9.1771 (Hendrik Van Steenwinckel - Anna Lucia Van der Auwera)
- Johannes Baptist ° Zemst 29.11.1774 (Jan Baptist Van Roy - Anna Monica Baetens)
+ Zemst 13.12.1774
- Josephus Franciscus ° Zemst 4.10.1777 (Balthasar Van Roy - Maria Theresia Cauwenbergh)

Een pachtkontraakt voor notaris Van den Brouck dateert van 4.8.1768.⁶³ Waarschijnlijk beliep het negen of twaalf jaar want op het einde van 1778 werd Jan Baetens failliet verklaard.

De eerste jaren werd er nochtans grond gekocht.

- In 1769 een stuk zaailand van 3 dagwand 50 roeden, genaamd *den wantrust*, voor 1510 gl. van Peter Peeters en Catharina Jacobs⁶⁴
- in 1777 van Jan Baptist Meysmans: 3 dagwand aan *den Wormelaer* en een stuk van 3 dagwand daarnaast gelegen. Hiervoor leent hij dezelfde dag 1200 gl. bij de armentafel van St. Jan.⁶⁵

⁶¹Mr. en mevr. Van Roy-Jans; Steenhuffel, bakermat van Molenaars Van Roy: Geschied- en Oudheidkundige Kring Londerzeel; jg. 1989 nr. II. (Tekst F. Vranckaert)

⁶²Jos Lauwers; PERK, het kleine dorpje van de grote Teniers; 1966.: blz. 76.

⁶³Dit notariaat werd niet teruggevonden.

⁶⁴A.R.A.B., Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6850. Goedenis van 7.1.1772. Akte voor notaris P.J. Van den Bossche te Kapelle op den Bos op 28.3.1769.

⁶⁵S.A.M., Notaris Hens nr. 955. Akten van 12.3.1777.

Ondertussen had Maria Anna Van Roy in 1776 uit de erfenis van haar ouders 9 dagwand verkregen , gelegen te Perk op het *Oostkerkenveld* en genaamd *het Draeyerken*.⁶⁶ Dit land werd twee jaar later gewisseld voor 3 percelen te Zemst en wel met Anna Maria Josepha van Steelant, barones van Perk en Elewyt. Het betrof een bunder op *den Rommeleer*, een dagwand op *het molenveld* en nog een half dagwand ernaast. Bovendien moest de barones nog 950 gl. opleggen.⁶⁷

En toch werd er dezelfde dag (3.4.1778) nog eens 1000 gl. wg. geleend van joff. Maria Josepha Tevelle, wonende te Brussel. Als pand dienden de drie geruilde stukken te Zemst .⁶⁸ Op het Molenveld was Jan Baetens een huis en andere *edificien* beginnen op te richten. En toen kwam de rampzalige dag van 31.12.1778 wanneer hij moest verklaren de huur niet meer te kunnen betalen. Hij verliet de molen tegen half maart 1779.

De bouw en de leningen gingen evenwel verder.

- Jan Baptist Baetens, *gewesenen molder tot Sempse*, leende van Heer Antonius de Wervelinckhoven 1300 gl. wg. waarvoor nogmaals de 3 percelen te Zemst bepand werden.⁶⁹ (op 2.5.1779)
- een jaar later verkocht hij 1 dagwand uit het bunder van *den Wantrust* aan Corneel Lauwers en Elisabeth Lemmens, voor 600 gl. courant.⁷⁰
- nogmaals werden, in 1780, de drie percelen te Zemst als pand gezet voor een nieuwe lening van 1600 gl. wg. Op het dagwand op het Molenveld stonden ondertussen: *de steenen huuse, kelde-ringhe, stallinghe ende schuere*.⁷¹
- verder werd in 1782 het resterende paart van *den Wantrust* verkocht aan Peter Van Hazendonck en Lucia Ceuppens, voor 1662 gl. courant.⁷²
- aan Antoon de Wervelinckhoven, bij wie in 1779 nog geleend was, werd het land *de Rommeleer*, verkocht. De prijs bedroeg 2352 gl. wat toch geen gering bedrag was.⁷³ (Op 29.3.1785)
- dat belette niet dat er een maand later al opnieuw moest geleend worden voor een bedrag van 1200 gl. wg. Het dagwand op het Molenveld en het huis dienden weer eens als garantie.⁷⁴

De laatste keer dat Jan Frans Baetens en Maria Anna Van Roy voor de schepenbank verschenen, was in september 1787 voor de verkoop van de twee percelen op het Molenveld samen met het huis. Het failliet was compleet. Jan Frans Lauwers en Maria Theresia Useweels verkregen hun laatste bezit voor 1856 gl.⁷⁵

De verkopers behielden echter de schuur en het varkenskot, hetwelk zij 't allen tijde van de grond mochten verwijderen. Verder nog vier of vijf fruitboompjes *alsmede eenen hanck in de caemer ende eenen in de keucken achter de deur*.⁷⁶

⁶⁶Scheiding en deiling voor notaris Corbeels te Boortmeerbeek op 22.3.1776.

⁶⁷A.R.A.B., Schepengreffie Brussel nr. 6850 (Zemst), goedenis van 13.4.1778 en nr. 6545 (Perk), goedenis van 12.5.1778. Akte voor notaris J.L. Van Lint te Brussel van 3.4.1778.

⁶⁸A.R.A.B., Schepengreffie Brussel nr. 6850 (Zemst). Goedenis op 13.4.1778. Akte voor notaris Van Lint te Brussel op 3.4.1778. Terugbetaald op 12.4.1785.

⁶⁹A.R.A.B., Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6850. Goedenis van 7.6.1779. Akte voor notaris Van Cauwelaert te Brussel op 2.5.1779. Terugbetaald op 26.5.1781.

⁷⁰A.R.A.B., Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6851. Goedenis van 5.2.1781. Akte voor notaris Walravens te Mechelen op 20.5.1780.

⁷¹A.R.A.B., Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6851. Goedenis van 11.12.1780. Akte voor notaris M.J. Baetens te Brussel van 9.10.1780.

⁷²A.R.A.B., Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6851. Goedenis van 4.3.1782. Akte voor notaris Walravens op 27.2.1782.

⁷³A.R.A.B., Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6851. Goedenis van 21.1.1788. Akte voor notaris M.J. Baetens te Brussel op 29.3.1785.

⁷⁴A.R.A.B., Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6851. Goedenis van 18.4.1785. Akte voor notaris M.J. Baetens te Brussel op 6.4.1785. Lening bij joff. Cornelia Walraevens, wed. Fournier.

⁷⁵A.R.A.B., Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6851. Goedenis van 3.9.1787. Akte voor notaris M.J. Baetens te Brussel op 13.6.1787.

⁷⁶Mogelijk is een *hanck* een schenkel of onderpoot van een kalf.

Misschien bleven ze nog wat verder boeren op het land dat ze huurden sedert juni 1778 van Jan Baptist Meysmans. 5 dagwand tegen *de dweirsstraet*, voor 6 jaar tegen 60 gl.⁷⁷

We nemen afscheid van de familie Baetens met de volkstelling van 1796. Onder het nummer 195 lezen we:

Chaussée

Jean Baptiste Baetens, 65, ouvrier, (habitant) depuis sa naissance

*Marie Anna Van Roey, 60, sa femme, depuis 1.5.1763*⁷⁸

Waar en wanneer het echtpaar overleed is ons niet bekend.

Jan Baptist Baetens
& Marie Anna van Roey

⁷⁷A.R.A.B., Schepengreffie Brussel (Zemst) nr. 6850. Goedenis van 6.3.1780. Akte voor notaris Hens te Mechelen van 17.6.1778 en van 20.6.1778 (huur van anderhalf dagwand bempt tegen 17,5 gl.)

⁷⁸A.R.A.B., Toegangen Genealogie en Demografie; Reeks II Bevolkingstelling Jaar IV (1796); Kanton Zemst. Uitgave 1988.

Nieuwe molenaars: Verbruggen en Fierens

We zagen reeds dat op 31.12.1778 Jan Baetens verklaarde de huur niet meer te kunnen betalen. De achterstal aan sr. Livinus Remory en joff. Anna Joos bedroeg reeds 1350 gl. Daarvoor droeg hij over aan de eigenaar: al het draaiende werk van de molen met de mestrechten, vruchten te velde en de houtwas op het land. Hiertoe zou te half maart 1779 een schatting gebeuren door twee deskundigen, van wederzijden één aan te duiden, zoals het voorzien was in het kontrakt van 1768.⁷⁹

Die schatting werd eveneens ingeschreven door notaris Van de Velde.⁸⁰ Ze gebeurde door Carolus Van den Bosch uit Grimbergen en Michiel Van Hoeck uit Willebroek, *beyde meester meulemaekers van stiele, naer hunne beste kennisse van wetenschap, naer rype examinatie ende sonder eenige ooghluyckinge ofte fraude*. Getuigen waren Peter Verbruggen (de nieuwe molenaar) en Peter Franciscus Remory.

Het taxaat gaat in detail in op de onderdelen: (zie verklaring in bijlage)

In den eerste de buytenborst met haere twee lassen ende eyserwerck met haere toebehoorten: 52 - 10
Item de binneborst met haere twee lassen ende eyserwerck ende haere toebehoorten: 68 - 0
Item de asche met haere eysere schenen ende bannen: 68 - 0
Item het camwiel van den achtermolen met syne ermen, cammen ende eyserwerk: 90 - 0
Item het spillegeelooop van den achtermolen met syne spillen ende eyserwerk: 15 - 10
Item het camwiel van den voormolen met syne cammen, ermen ende eyserwerk: 50 - 0
Item het spillegeelooop van den vs. molen met syne spillen ende eyserwerk: 14 - 0
Item het leyhaeken met syne twee wielen: 14 - 0
Item de prange met de vleugels ende eyserwerk: 7 - 0
Item de steencuyp van den vs. molen ende het rinckhout, tremel en graenbacken met alle syne toebehoorten: 12 - 0
Item eenen steenreep, binnenreep ende buytenreep ende pranghseel met de twee eyehoofkens ende het seelken met twee camandel: 25 - 0
Item vier ophangende seylen: 8 - 0
Item vierthien belen met eenen pashaemer en eenen eyseren handboom met den grooten huysseel: 17 - 16
Item het staeckeyser van den achtermolen met den hals, panne en spoer met de reyn: 70 - 0
Item het staeckeyser van den voormolen met den hals, panne, spoer ende reyn: 57 - 0
Item den loopenden steen van den achtermolen wesende seventhiender is dick bevonden elf duym ende den selven getaxeert volgens de huercedulle daarvan synde, gepasseert voor den notaris Van den Brouck op 4 augusty 1768 tegens eenentwintigh guldens courant gelt, compt op ende ter somme van: 231 - 0
Item den liggenden steen van den selven molen is dick bevonden vier duymen ende hetselven gerekent tegens eenentwintigh guldens den duym, comt op ende ter somme vermits den selven was in twee stucken: 84 - 0
Item den loopenden steen van den voormolen wesende sesthiender is dick bevonden negen duym en een achtste ende den selven getaxeert op vijftien guldens courant gelt den duym, comt te beloop op ende ter somme van: 136 - 17 - 2
Item den liggende steen van den selven molen is dick bevonden twee duym ende een vierde den welcken is in stucken ende dienvolgens getaxeert: 9 - 0
Item den meelcorf met de schup ende graenschup: 1 - 0
Item den solder boven den peerdenstal met syne ribben: 16 - 0

Totaal van de schatting: 1036 - 13 - 2, hetgeen Jan Baetens accepteerde.

Hiervan werd afgetrokken 90 gl. voor het staande werk zoals het geschat was op 8.1.1705.

⁷⁹A.R.A.B., Notariaat van Brabant nr. 6896. Notaris Van de Velde te Malderen. Akte van 31.12.1778. Livinus Remory was eigenaar van de Herbordinnemolen te Londerzeel-Malderen waar ook nog leden van de familie Van Roy molenaars geweest waren. Zie voetnoot 61.

⁸⁰A.R.A.B., Notariaat van Brabant nr. 6899. Akte voor notaris Van de Velde te Malderen op 16.3.1779.

Onmiddellijk kwam de nieuwe molenaar, Peter Verbruggen, man van Johanna Wellens (° Puurs) op de molen met kontrakt van 13.4.1779, goed voor 12 jaren, tegen 430 gl. per jaar.⁸¹

De condities verschillen niet zoveel van dit van 1729.

De molenaar zal alle dorpslasten dragen en de roerende molenwerken onderhouden.

Op de achtermolen zullen geen andere stenen mogen liggen dan volkomen "zeventiender", wel gescherpt en redelijk malende. Bij het afgaan van de molenaar zullen ze vergoed worden tegen 21 gl. per duim. Op de voormolen komen alleen "zestiender" die vergoed zullen worden tegen 15 gl.

Maakt de molder met volle zeilen bij onweer of storm, dan zal hij zelf de schade dragen.

Ingeval er een ongeluk gebeurt zoals brand of omver waaien door storm (wat God almachtig ons wil behoeden), dan zal de verhuurder de molen weer in staat moeten stellen en de huurder het draaiende werk. Hij zal tijdens die periode geen huur moeten betalen.

Bij schade aan de landen zal hij afslag genieten tegen 24 gl. per bunder.

Elk jaar zal de huurder leveren en op zijn kosten doen verleggen 300 busselen stro waarvan hij de kwitantie van de dekker dat het stro is verlicht geweest, zal inleveren.

Bij het afgaan zal de huurling twee derden van het land bezaaid laten met wintervruchten waarvan hij de helft zal krijgen voor zijn mestrechten. Het resterende land zal leeg blijven liggen tot half maart voor de aankomende molenaar.

De huurder zal aan de bomen en houtwas geen verder gezag hebben dan naar houwmesrecht.

Aan de huurder is overgeleverd het bakhuis met *den hast ende backoven* daar binnen, hetwelk is staande in de koolhof en ook de zolder boven de paardenstal. Samen zijn ze geschat op 66 gl. courant.

Bij het afgaan zal dit opnieuw geschat worden met al het draaiende werk.

Er mag niet onderverhuurd worden.

De verhuurders bekennen ontvangen te hebben een som van 930 gl. 13 st. 2 oorden in voldoening van het taxaat van de draaiende werken.

En was medecomparerende Egidius Verbruggen uit Willebroek die zich algemene borg en cautionaris stelde (verklarende om zijn hoge ouderdom niet meer te kunnen schrijven).

De molen kwam terug in bezit van de heer van Releghem toen hij eind 1785 opnieuw verkocht werd.

Het eerste lot betrof de molen zelf die nog verhuurd wa aan Jan Baptist Fierens tot half maart 1791.

Het tweede lot was de 3 dagwand 43 roeden tegen de molen. Het derde lot was *het moleneysse*.

De koopdagen gingen door ten huize van Jan Van Doorslaer, herbergier te Kapelle op den Bos. Op de eerste zitdag, op 15.11.1785 deed Jan Baetens telkens een bod op elk lot. Voor de molen bood hij 5000 gl. wg., dat was juist de helft van hetgeen zijn vader Francis Baetens had geboden in 1757.

*... ende mits geen favorabel both, wederhouden tot den naesten ...*⁸²

Uiteindelijk kwam de molen voor 6710 gl. wg. in bezit van Atonius Josephus de Wevelinckhoven, heer van Releghem.⁸³

Na het overlijden van Peter Verbruggen te Zemst op 13.3.1780 (oud 50, ex Puurs, begraven in de kerk) hertrouwde Johanna Wellens op 22.2.1784 te Zemst met Jan Baptist Fierens, afkomstig van Impe bij Aalst. We vinden ze terug in de telling van 1796 onder nr. 402. Jan Baptist Fierens, molenaar in de Hoogstraat, oud 55, inwoner sedert 1.9.1776. Zijn stiefzoon Gilles Verbruggen, oud 30 jaar. Diens broer Jacob Verbruggen, oud 20 jaar. Hun zuster Anna Catharina Verbruggen, oud 18 jaar, allen ingeweken op 15.3.1779. De meid Anna Catharina Roeckens, oud 18, geboren te Zemst.

Paul Behets - september 1996.

⁸¹A.R.A.B., Notariaat van Brabant nr. 6899. Akte voor notaris Van de Velde te Malderen op 13.4.1779.

⁸²A.R.A.B., Notariaat van Brabant nr. 7927 (Film 1713335). Akte voor notaris De Coninck te Londerzeel. Voorwaarden en condities (15.11.1785 - 27.12.1785).

⁸³S.A.M., O.C.M.W. nr. 9236. Goedenis van 10.1.1788 voor Hof van Oliveten. Akte voor notaris De Coninck te Londerzeel op 14.1.1786.

Bijlage 1: enkele molentermen⁸⁴

Prang: Om de draaiende roeden van de windmolen tot stilstand te brengen wanneer het werken gedaan is, bij naderend stormachtig weer of wanneer de hoeveelheid zeil op de roeden gewijzigd moet worden, beschikt de molenaar over een vang (prang). Dat is een door een ijzeren band omsloten houten hoepel, die meestal uit vier of vijf segmenten bestaat, om het grote kamwiel zit en op de wijze van een trommelrem kan worden aangetrokken. Het ene uiteinde van de vanghoepel ligt vast, terwijl aan het andere einde de zware vangbalk hangt, die wanneer hij uit zijn ruststand getild wordt, door zijn gewicht de vang nauwer om het draaiende kamwiel trekt, tot dat gans stilstaat (Stroop, citaat blz. 17)

In Holland en aangrenzende gebieden, tot in Vlaanderen toe, stelt men de vang in werking door aan een touw te trekken dat bevestigd is aan de vangstok, een dunne balk die vanuit de kap van de molen naar buiten steekt en die met zijn andere einde (indirekt) verbonden is met de vangbalk. (Stroop, citaat blz. 17)

Achtermolen: De standaardmolen heeft een vierkante romp en derhalve vier zijden. Die zijden dragen namen maar alleen die van de zijde waar de roeden zich bevinden zijn voldoende gevarieerd ...Deze zijde van de molen werd door de molenaar beschouwd als de achterkant... Het gedeelte binnen in de molenromp dat zich aan de kant van de roeden bevindt heet meestal *achtermolen*. (Stroop, citaat blz. 37)

Borsten en lassen: De gemiddelde lengte van de roeden van de standaardmolen is 24 m. Aangezien nu zo'n roede één geheel vormde, is het begrijpelijk dat hij gemakkelijk brak, vooral in het midden vlakbij de askop. Men moet daarom al vroeg op de gedachte gekomen zijn de roede niet uit één stuk hout te vervaardigen, maar daarvoor in de plaats een zware balk te gebruiken en die aan weerskanten te verlengen. ... Door de askop gaan kruisgewijs twee korte, zware balken; op elk van de vier uiteinden wordt een lange dunne balk gemonteerd, *de lassen*, waaraan het hekwerk bevestigd wordt.... De korte middenbalken noemt men *borsten*. (Stroop, citaat blz. 73)

Opm.: de binnenroede is de molenwiek die het dichtst tegen de molen is aangebracht in tegenstelling tot de buitenroede.

As - scheenbanden: Sommige delen van de molenas, hebben door hun specifieke vorm een aparte naam verkregen. Zo heet het gedeelte dat door de kap naar buiten steekt en waarin de twee roeden bevestigd zijn, *de kop*. Het andere uiteinde heet *de pen*. Die pen rust en draait in een lager van hardsteen, *de pensteen*. Het stuk molenas voor de pen heet *romp of lijf*. Het is het zwaarste deel van de as, gedeeltelijk vierkant, gedeeltelijk meerhoekig; rondom de romp zit ook het aswiel of bovenwiel bevestigd en, indien aanwezig, ook het tweede, kleinere aswiel.

Tussen de vierkante kop en de vierkante romp zit een rond gedeelte, juist binnen de kap van de molen; dat is de zgn. *hals*. Met dit gedeelte draait de as op een metalen of hardstenen lager, die in dit laatste geval *hals of baansteen* genoemd wordt. Dit lager draagt daarmee praktisch het volle gewicht van as + roeden, ten bedrage soms van ongeveer 10 ton.

De houten as, tot in de 19de eeuw het enige type dat men kende, gaat juist op de plaats waar hij aan grote wrijving blootstaat, te weten de hals, snel slijten. Om dat tegen te gaan werd de hals versterkt met smalle stroken ijzer, die in de lengterichting van de as werden aangebracht en waaromheen dan ijzeren banden werden geslagen om het geheel bij elkaar te houden. (Stroop, citaat blz. 83)

Rijn: In de bovenste molensteen, *de looper*, bevindt zich aan de onderzijde een zwaar stuk smeedijzer, vaak in de vorm van een kruis. De vier punten of takken van dat ijzer zitten vastgewigd in gaten die daarvoor in de looper uitgehakt zijn. In het midden van het ijzer, meestal en hier voortaan ook *rijn* geheten, is een vierkant gat dat precies past op het vierkante bovenstuk van de verder ronde kleine spil. Die spil staat op een balk die omhoog en omlaag bewogen kan worden, zodat hetzelfde gebeurt met de bovenste molensteen. Met deze inrichting is het mogelijk de afstand tussen de twee

⁸⁴Alle omschrijvingen zijn citaten uit: Jan Stroop; Molenaarstermen en molengeschiedenis; Rodopi, 1977.

molenstenen nauwkeurig af te stellen en zo naar verkiezing grof dan wel fijn te malen. (Stroop, citaat blz. 103)

Een ander woord voor rijen is *molenijzer*. Het komt alleen nog in de heraldiek voor. In tijd van oorlog of wanneer de pachtschuld niet voldaan was, werd de molen onklaar gemaakt door de rijen weg te nemen. (Stroop blz. 105)

De onderste molensteen is *de ligger*, die bij het malen niet meedraait.

Een *vijftiender* is een molensteen met een omtrek van 15 voet of met een diameter van ca. 1,40 m.⁸⁵

Grote spil en kleine spil: Het is de staande as waaraan het ronsel of spijlenrad bevestigd is. Dat ronsel wordt, direkt of indirect, door het aswiel in beweging gebracht. De grote spil heeft tot taak die beweging door te geven aan de rijen en zo aan de bovenste molensteen.

In de windmolen vindt men de spil steeds boven de stenen ... draait van boven in een balk en grijpt met een klauwvormig ondereind de rijen beet. De rijen zelf rust in de molen op de kleine spil. (Stroop, citaat blz. 123)

Opm.: de grote spil wordt ook *staakijzer* genoemd. De kleine spil *hals*.

Steenkuip - Rinkhout:

Steenkuip: de kuip om de molenstenen. (Stroop blz. 205)

De olmenhouten steenkist stond op het ringhout. (Bauters blz. 92)

Omheen de ligger ter hoogte van het maalvlak lag het ringhout, dat rondom de steen met een mortel van roggemeel werd dichtgemaakt. Via een rechthoekig gat in dit ringhout en een daaronder hangende meelgoot kwam het meel in de zak terecht. (Bauters, citaat blz. 90)

Tremel: Kaar of graanbak. Het kaar is een houten bak in de vorm van een afgeknotte pyramide, die zich boven de bovenste molensteen bevindt en waarin het te malen graan gestort wordt. Het kaar fungeert als een soort trechter, waardoor het graan eerst in het schoe, vervolgens in het kropgat van de molensteen terecht komt. De bak rust op twee balkjes, de zgn. kaarbomen die zelf weer dragen op het deksel van de steenkuip. Het schoe onderaan het kaar is een klein schoenvormig bakje, dat doordat het voortdurend tegen de vierkante (grote) spil slaat, in een konstante schuddende beweging is, wat weer tot gevolg heeft dat het graan in regelmatige hoeveelheden in het kropgat van de molensteen verdwijnt. (Stroop, citaat blz. 205)

Steenreep: Wanneer de stenen afgesleten waren moesten ze gescherpt worden. Om de looper op te tillen werd hij gevat in een steenreep die hem overeind trok zodat de ligger vrijkwam. (Bauters bl. 94)

Camandel: (Fr. commande), korte dikke reep om de opgelichte maalsteen te richten.⁸⁶

Handboom: Hefboom, koevoet om de looper op te lichten (volgens Huys)

Bele: Bilhamer of scherphamer om de stenen te scherpen (volgens Huys)

Levhaeken: Door het vangwiel aangedreven draaiend werk waarmee zakken worden opgetrokken. Syn. luiwerk, lei. (Bauters blz. 276)

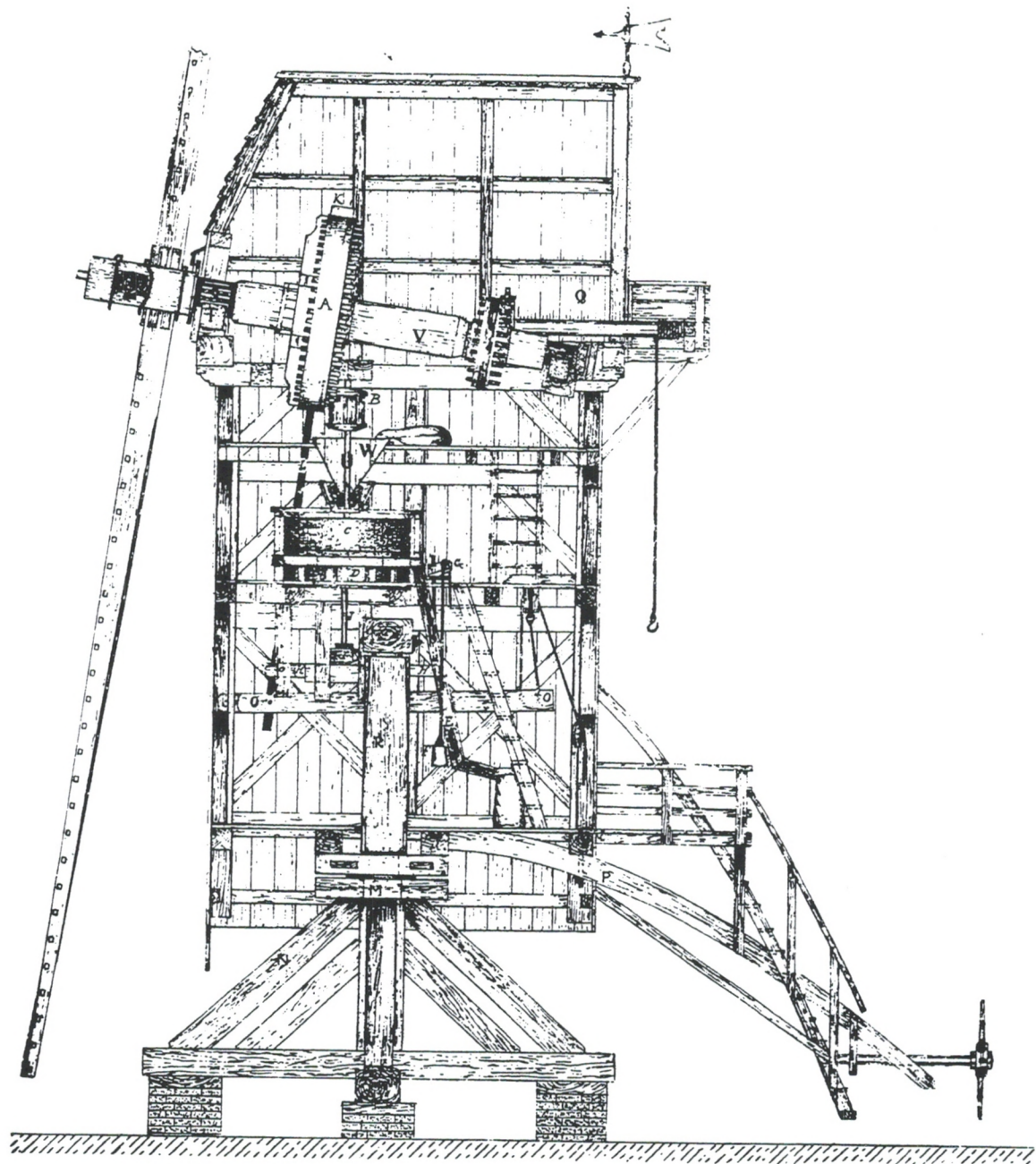
Binnenreep: Leireep, zakreep rond de luias om de zak binnen de molen op en neer te laten

Buitenreep: Zakreep buiten de molen (volgens Huys)

Pas: Horizontale pasbalk waarop de looper rust d. m. v. de kleine spil (volgens Huys)

⁸⁵Paul Bauters; Kracht van Wind en Water; Molens in Vlaanderen; Davidsfonds, 1989.

⁸⁶Ons Heem; 1984; Dr. Paul Huys; De windmolen te Sint-Martens-Latem.



- | | | | | | |
|---|--|---|---|---|-----------------------|
| A | aswiel (hfst. 14) | I | pot waarin de voet van de
kleine spil draait | S | hals (hfst. 9) |
| B | ronsel (hfst. 17) | J | kleine spil (hfst. 13) | T | halssteen (hfst. 10) |
| C | loper of bovenste steen | K | vang (hfst. 1) | U | grote spil (hfst. 12) |
| D | ligger of onderste steen | L | sabelijzer | V | as (hfst. 16) |
| E | meelpijp | M | zetel | W | kaar (hfst. 18) |
| F | gewicht van de lichtstok | N | steekbanden | | |
| G | lichtstok waarmee de afstand
van de molenstenen geregeld
wordt | O | vangbalk | | |
| H | pasbrug waarop de kleine spil
rust | P | staartbalk | | |
| | | Q | luirol | | |
| | | R | stander (hfst. 6) | | |

Afb. 14. Doorsnee van een standerdmolen

AFSTAMMING ROMBOUT 'T SERGYSELS (1550 - 1658)

Rombout 't Sergysels (1550 - 3 Mei 1658)
& Catharina Vereeck

Catharina 't Sergysels (- 24 Nov 1686)
& Peter Stoffels (- 24 Feb 1657)
h. 19 Dec 1636

Maria Stoffels (26 Feb 1637 - 12 Nov 1693)
& Jan Baetens (- 17 Nov 1693)
h. 22 Nov 1661

Huibrecht Baetens (17 Maa 1669 - 31 Aug 1737)
& Anna Peeters (2 Jan 1679 - 24 Dec 1759)
h. 19 Feb 1697

Frans Baetens (18 Mei 1702 - 10 Maa 1786)
& Johanna Verlinden (25 Aug 1711 - 6 Jul 1789)
h. 18 Apr 1729

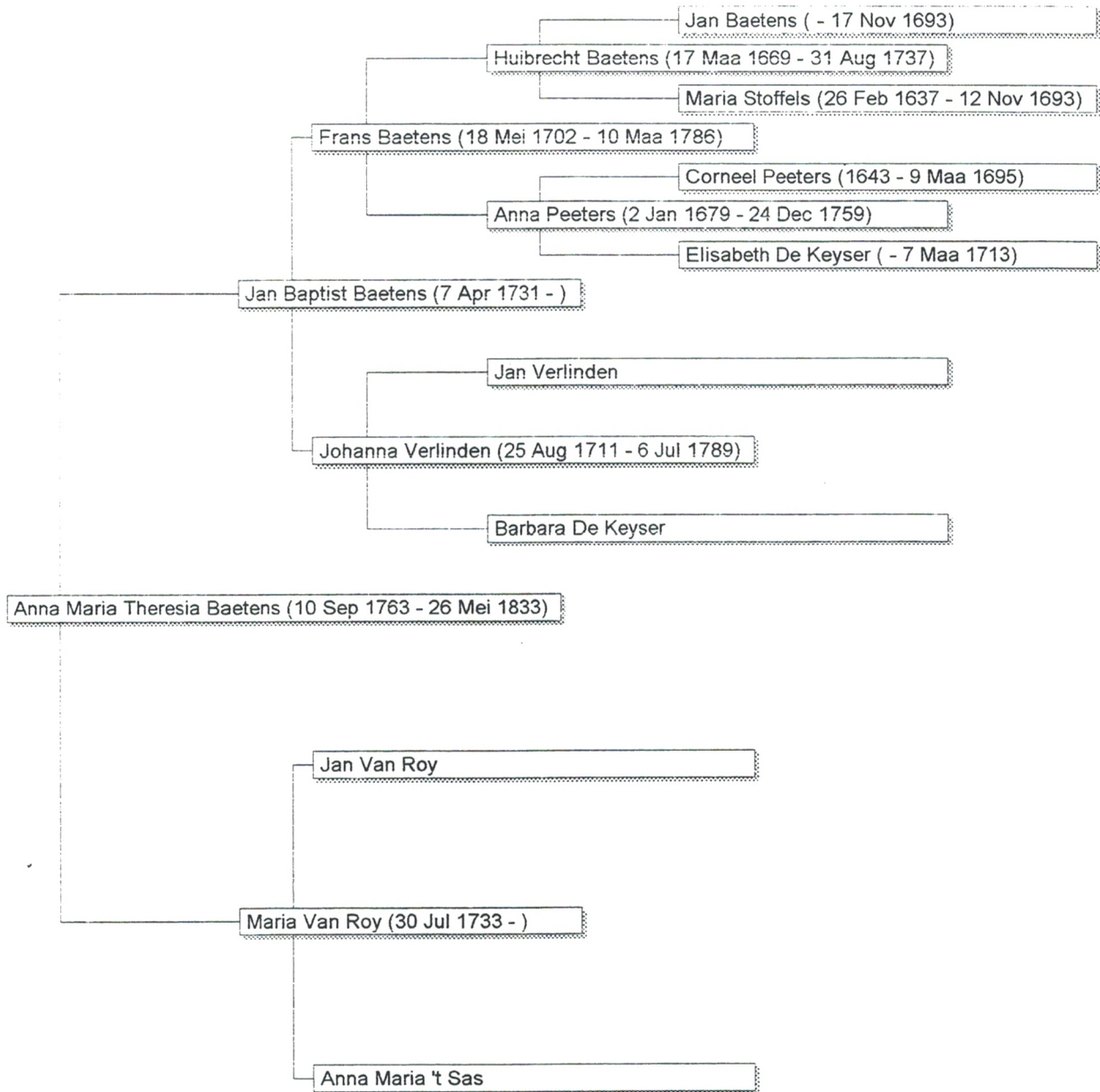
Jan Baptist Baetens (7 Apr 1731 -)
& Maria Van Roy (30 Jul 1733 -)
h. 16 Dec 1762

Anna Maria Theresia Baetens (10 Sep 1763 - 26 Mei 1833)
& Rombout Goossens (- 19 Jan 1829)
h. 25 Mei 1784

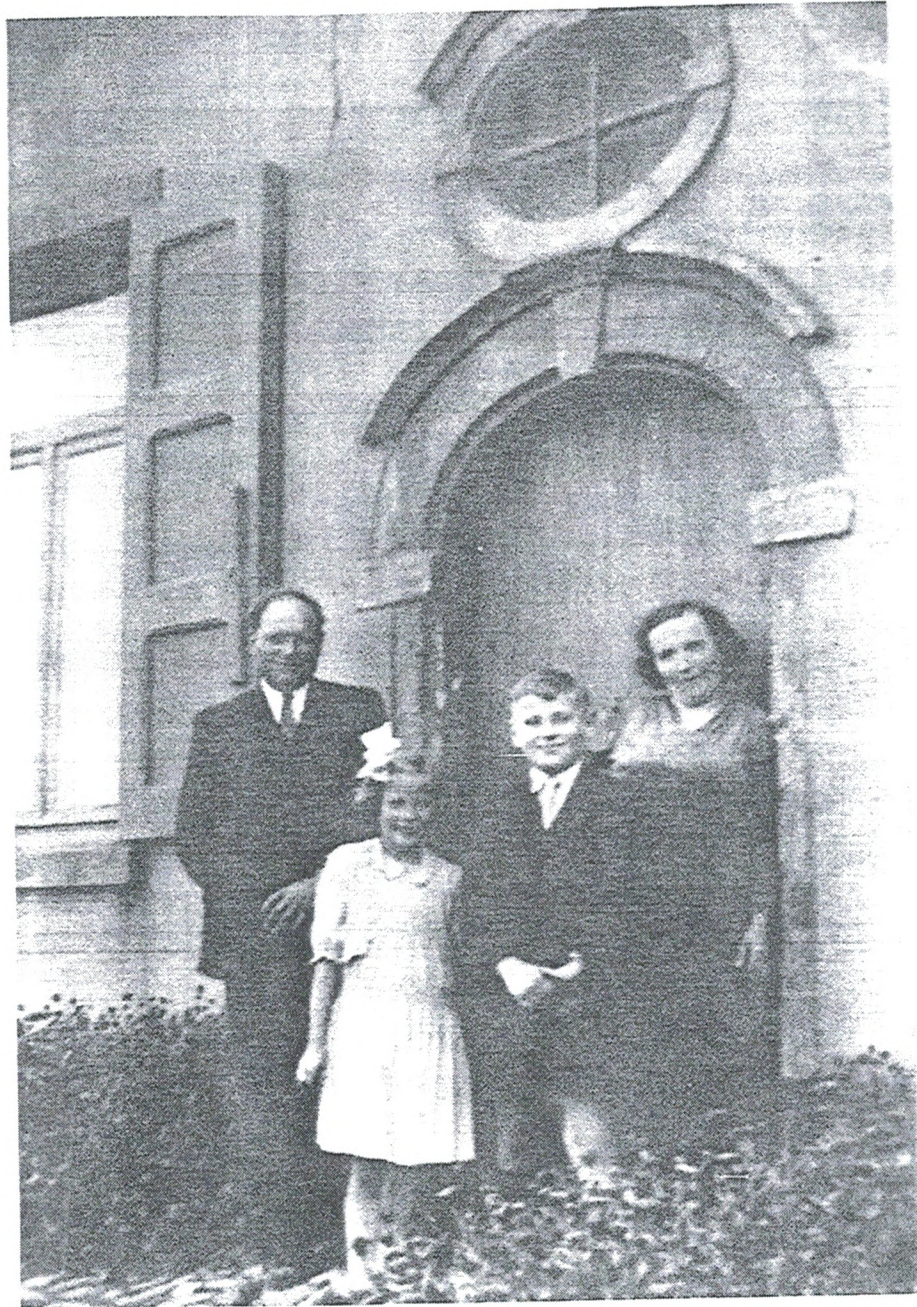
Jan 't Sergysels (1577 - Okt 1677)

Paul Behets - 1996

KWARTIERSTAAT ANNA MARIA THERESIA BAETENS (1763 - 1833)



Paul Behets 1996



Familie Leemans in de deur van het molenhuis (jaren 50)



Boven: zicht van de molen in 1893
A. Wauters; Histoire des environs de Bruxelles

Onder: Bakhoven en broodhuis, 1985



Tocht door kastelengemeente

Zemst — De heemkundige kring De Semse biedt, in samenwerking met de Gidsenbond Midden-Brabant, de mogelijkheid om een groepsuitstap te maken doorheen Zemst, een echte kastelengemeente.

De samenkomst is voorzien om 9.30 u. aan de Schranshoeve in Epegem waar kennis wordt gemaakt met de gids en de deelnemers een kopje koffie aangeboden krijgen. Dan volgt er een autocartocht door de deelgemeenten Hofstade, Elewijt en Weerde.

Om 12.30 u. is er het middagmaal dat kan genomen worden in Elewijt Center of

in het Bootshuis van het Bloso-domein. In de namiddag volgt dan de autocartocht door de andere deelgemeenten. Er moet vooraf een keuze gemaakt worden uit vier mogelijkheden voor de maaltijd, waarvan ook de deelnameprijs afhangt. Deze varieert tussen 700 en 1.100 fr.

Deze uitstappen gaan door op dinsdag, woensdag, donderdag en vrijdag en tijdens het weekend op aanvraag. Reserveren kan bij de Heemkundige kring p/a Nobert Van Eyken, Brusselsteenweg 180 in Zemst of bij Colette Vanderbeken, Vredelaan 48 in Weerde.

96/7/11 S.V.M. 4/7/96



De kunstenaar bij een van haar werken in de Schranshoeve.

▷Foto: MDE

Took kleurt de Schranshoeve

Epegem

De Schranshoeve te Epegem promoot doorlopend het kunstzinnige talent van eigen kunstenaars. Die krijgen er het hele jaar door gelegenheid om zich aan het publiek te tonen.

Maar er wordt ook talent van buitenshuis uitgenodigd. Zo is er deze maand de kunstenaar Took te gast, tot 28 juli. Sonja De Kimpe schetste op de opening de achtergronden die Took inkleurde.

Vanuit Bangkok waar ze wel boekhouding mocht studeren maar geen kans tot een kunstopleiding kreeg, migreerde ze naar België. Aan de academies van Mechelen en Antwerpen bekwaamde en verfijnde ze zich in datgene wat ze als autodidacte in de vingers had: tekenen, kleurkeuze, etsen, glasramen en linotechniek.

Took houdt van de puurheid van de mens en het landschap en dat element is onveranderlijk in haar doeken weer te vinden. Ogen fascineren haar en het portret is dan ook één

van haar voorkeur vormgevingen, natuurlijk met een klassieke achtergrond of als mengvorm tussen realisme en surrealisme. Uit haar stillevens blijkt ook haar aanspreekbaarheid en zorg voor monumenten en natuur, vaak doorweven met een zweem symboliek.

De sterke band met haar levensomgeving en werkbiotoop vond een gevatte bundeling in een overheersend blauw Belgavia-doeck. Werken van Took zijn tot 28 juli te zien in de cafetaria van de Schranshoeve, tijdens de openingsuren.

Zoutwerf geeft unieke industriële ondergrond prijs

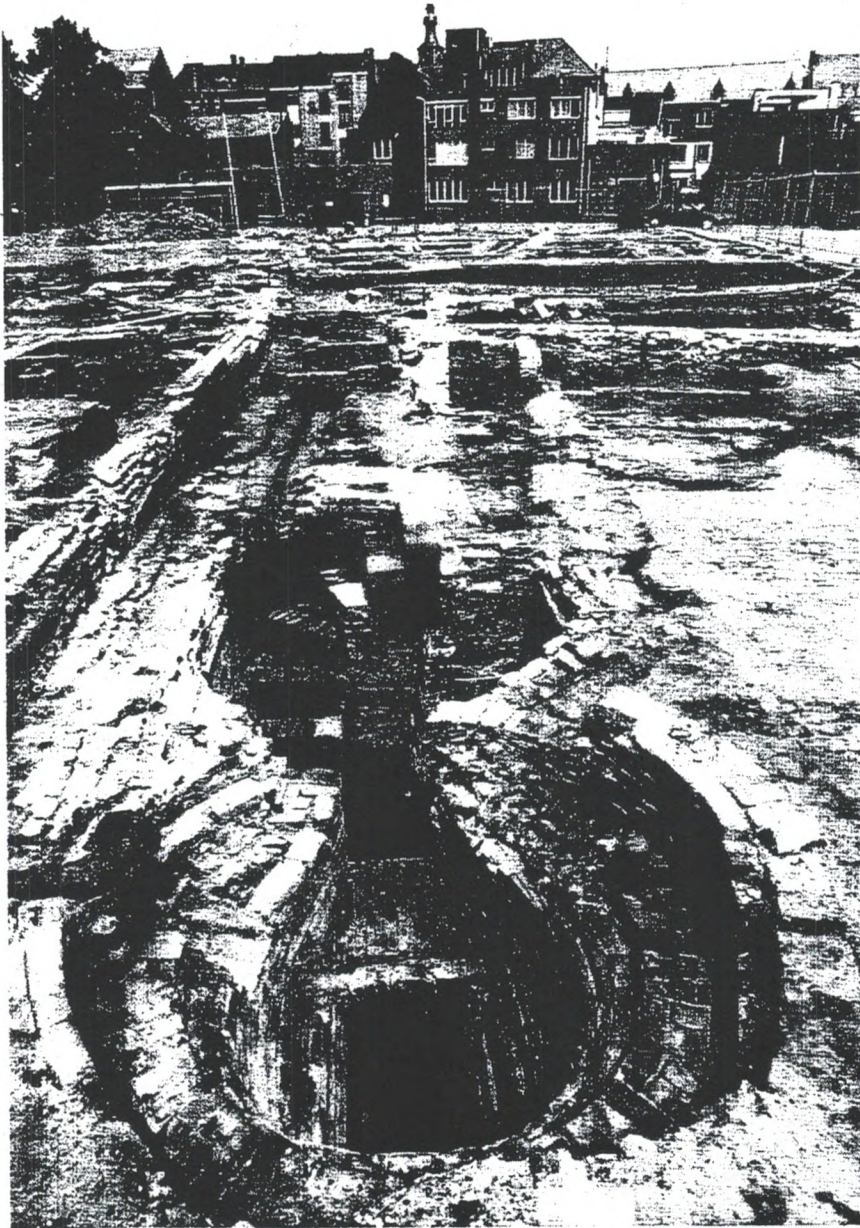
Mechelen

Van onze redacteur
Marc Declercq

"Ik heb nooit gedacht dat de Bloemmolens Nielsen zo'n bouwevolutie hebben gekend". Historicus Patrick De Greef is in de wolken over wat hij allemaal in de ondergrond van het historisch-archeologisch project aan de Zoutwerf vindt. "We hebben hier al ontzettend veel geleerd over de bouw en de uitbouw van de 19de eeuwse nijverheid".

De archeologische opgravingen aan de Zoutwerf vorderen traag maar gestaag. "We komen nu aan de laatste bewoningsfase voordat de fabriek gevoelig werd uitgebreid", zegt Patrick De Greef. Samen met archeoloog Werner Wouters en 8 arbeiders wordt sinds november vorig jaar in de grond gewroet van wat één van de oudste plekken van Mechelen moet zijn. De onderzoekers willen op de site een beeld krijgen van het ontstaan van de stad en de evolutie van de stapelhaven aan de Dijle. In oktober moeten de opgravingen zo ver gevorderd zijn dat de 16de eeuwse bewoningslaag is blootgelegd. De tijd rijpt echter. In oktober al wil de nv Procure, de bouwheer-eigenaar van het perceelblok, er starten met de bouw van een appartementenblok. Dan wordt de voor archeologen kostbare ondergrond onherroepelijk opgeruimd.

Het is vooral het quasi intakte van die ondergrond die Patrick De Greef enthousiast maakt. "Het zijn niet de 19de eeuwse bloemmolens die hier in één keer zijn neergepoot, zoals we dachten. Het is een proces geweest van afbreken en weer opbouwen waarbij de ondergrond eigenlijk vrij ongeschonden is gebleven. Bij de bouw van een kantoor- of een woonblok wordt de ondergrond uitgegraven. Dat bleek vroeger niet het geval. In de voorbije eeuwen werden de muren gewoon neergehaald en werden vloeren en putten met het bouwpuin opgevuld. Bij het afbreken van de fabriek is daardoor heel wat in de onder-



De laat 18de eeuwse oven van de zeepziederij op de Zoutwerf, een verrassend gaaf stukje industriële archeologie. ▷ Foto: Eddy Van Ranst

grond blijven steken. Zo hebben we het hele compressiesysteem, een ijzeren buizenstelsel waarmee het graan in de silo's werd geperst, uit de grond gehaald. Ook de 19de eeuwse houten transportbanden aan de silo's, waarbij met een vijzelsysteem de granen naar de molens werd gebracht, zijn nog aanwezig. Achter de transportbanden hebben we nog resten

van granen gevonden, die we nu gaan analyseren. Daarmee zullen we weten welke producten er werden verwerkt".

Recuperatie had ook al een belangrijke betekenis in de 19de eeuw. De gietijzeren roosters van de oven werden gebruikt om een put af te dekken, een deel van de ovenketel werd in de grond gestopt om als voorraadtank dienst te doen.

Koninginnestuk

Het koninginnestuk tot nu toe is een laat 18de eeuwse oven die voor de toenmalige zeepziederij diende. In de ketel die boven het ovenvuur stond, werd de zeep gekookt en afgeschuimd. De ringvormige ovenmond, de asplaats, het vierkante toevoertje voor het brandhout en de trapjes naar

de stookplaats zijn nog in goede staat. Op enkele meters van de oven liggen vier grote arduinen bakken, waarvan er twee nog ongeschonden zijn. Geanalyseerde resten gaven uit sluitsel over de inhoud van de bakken. Daarin werd het bionbonaat bewaard dat gebruikt werd bij de zeepproductie. Ook het ondergrondse rookkanaal, dat een oven aan de voorzijde van de fabriek met de fabrieksschouw aan de achterzijde verbond, is een blikvanger.

Regelmatig staan de onderzoekers voor verrassingen. Zo als de houten ladder die ze vonden in één van de met puin gevulde kelders. De ladder was er schijnbaar achteloos tegen de kelderrand gezet en daarna bij het opvullen uit het oog verloren.

Sherlock Holmes

De vorderingen van de opgravingen worden constant in kaart gebracht, getekend en ingekleurd. Ook worden dagelijks foto's genomen van de site. Als een historische Sherlock Holmes onderzoeken Patrick De Greef en Werner Wouters alle elementen die ze vinden. Patrick De Greef: "Ons werk stopt niet 's avonds. Dan beginnen we pas met puzzelen en het zoeken van verbanden. De grond is een open boek. Je moet het alleen maar lezen. Vorige zaterdag ben ik nog de hele dag met een speerlijst in machinebouw op de site geweest om de constructie op het terrein te onderzoeken".

Aan belangstelling van de Mechelaars ontbreekt het voorlopig niet. "We hebben aardig wat kijklustigen. Zeker nu we aan de straatkant aan het graven zijn. Opvallend zijn ook de positieve reacties. De spreker de Mechelaars ontbreekt aan omdat het een beeld geeft van het verleden van hun stad. Zij vinden daarenboven dat ons project, dat onder meer werk geeft aan 8 laaggeschoolde werklozen, goed besteed is".

Open-hek-dag

Wie de vorderingen op de Zoutwerf wil bekijken kan op zaterdag 20 juli van 10 tot 16 uur terecht op de nieuwe Open Hek-Dag. Op zondag 1 september wordt een tweede opendeurdag met randactiviteit gepland.

S.V.M juli '96

De Romeinse weg Rumst-Taviet

18 augustus 1996

Op zondag 18 augustus 1996 deden wij per bus de tocht langs de Romeinse weg Rumst-Taviet. Dit was de tweede dergelijke tocht. Op zondag 8 augustus 1993 had de tocht langs de Oude Weg Brussel-Leuven plaats. Dit werd een groot succes en de samenwerking tussen de heemkundige wereld (De Gidsenbond Midden-Brabant) was een feit.

De grote Romeinse heirbaan liep als volgt: Keulen-Maastricht-Tongeren-Braives-Baudect-Liberchies-Givry, Bavay-Kamerijk. In Wallonië spreekt men van de Chaussée Brunehaut. Dat is een heirbaan met een bekend traject. Vanuit Bavay en vanuit Taviet gingen er wegen naar het noorden richting Nederland. De eerste was de weg Bavay-Kester-Asse-Rumst-Kontich en zo ten oosten van Antwerpen naar Breda, Nijmegen en Utrecht. In Wallonië spreekt men hier van een tweede «Chaussée Brunehaut». Asse was duidelijk een Romeins centrum. Het traject van Bavay tot Asse is bekend, dat van Asse naar Rumst is vermoedelijk.

Voor ons was de weg van Taviet naar Rumst belangrijk. Het is een vermoedelijk traject. Eventjes een groffe lijn in het Vlaamse gewest: Rumst-Walem-Mechelen-Elewijt-Melsbroek-Nossegem-Kortenbergh-Sterrebeek-Vossem-Duisburg-Huldenberg-Overijse-Ottenburg.

In het Waalse Gewest vervolgen wij: Basse-Wavre, Dion-le-Mont, Corroy-le Grand, Corbais, Nil-St.-Vincent, Baudect (Gembloux), Sauvenière, Loncée; St.-Denis, Enines, St.-Marc, St.-Servais, Namur, Erpent, Wierde, Sart-Bernard, Maillen, Crupet, Durnal, Dorinne, Sovet, Thynes et Taviet-sous Achène.

In Basse-Wavre vond men in 1904 een Romeinse villa. Deze lag bij La Ferme de L'Hosté. In Nil-Saint-Martin heeft men twee tumuli of Romeinse graven. Men noemt ze ter plaatse «Tombe des Saint-Martin». Baudect was een vicus of een kleine agglomeratie in de Romeinse tijd en een burgum of een versterking. Namur of Namen is verbonden met de versterking van Hastedon, volgens sommigen het oppidum van de Aduatuci in de tijd van Caesar. Belangrijk zijn de samenvoegingen van wegen en de kruispunten op onze weg Rumst-Taviet.

1. **Rumst**: onze weg komt uit in de weg Bavay-Kester-Asse-Rumst-Breda-Nijmegen-Utrecht.
2. **Elewijt**: een kruising met de weg Asse-Elewijt-Tienen, die verbinding maakt met Tongeren.
3. **Sterrebeek-Nossegem**: een kruising met de oude weg Brussel-Leuven (Oude Baan)
4. **Duisburg**: een kruising met de weg Kassel-Kortrijk-Kester -dwars door het Zoniënwood -Duisburg -Tienen-Tongeren.
5. **Baudect**: een kruising met de grote Romeinse heirbaan Bavay-Tongeren-Keulen.
6. **Taviet**: onze weg mondt uit in de weg Bavay-Dinant-Martelange-Arlon-Trier of de weg naar het land der Trevieren en er is een kruising met de oude weg Amiens-Vermand-Chimay-Taviet-Clavier-Verviers-Keulen.

Romeinse vondsten, de plaatsnamen, het Romeins kadaster en historische documenten geven ons inlichtingen i.v.m. de oude Romeinse wegen.

De toeristische route verliep als volgt:

We vertrokken om 8 u op de parking in Tervuren (achter de Spiegel) en op de parking te Weerde (bij de autobaan). Via de E 19 richting Antwerpen kwamen we langs afrit 6 in Rumst. Op het kruispunt met de Antwerpsesteenweg volgden we naar rechts en kwamen zo aan de Lazernij.

Rumst is het oudste centrum van de Rupelstreek. Ten tijde van de Romeinen omvatte het een nederzetting. De bakstenen Lazaruskkerk dateert uit de 15de eeuw. Aan deze kapel is een lazarij of een melaatsenhuis verbonden. De kapel werd vergroot in 1590. De twee Lazarusbeelden zijn 17de eeuws. Jaarlijks kwamen de melaatsen van het hertogdom Brabant hier samen. De Lazaruskapel is beschermd sedert 1981. De Toneelgroep Kenjerol van Erps-Kwerps voerde hier het toneel «De melaatse te Rumst» op. Via Walem kwamen we langs de Katelijnestraat in het centrum van de stad Mechelen, in 1507 onder Margaretha van Oostenrijk de hoofdstad van de Nederlanden. Hier was ook de Grote Raad ingericht. Het stadhuis ontstond uit de 14de eeuwse lakenhalle en uit het laatgotisch 16de eeuws paleis van de Grote Raad. Voor het stadhuis van Mechelen werd de groepsfoto genomen.

We verlieten Mechelen en volgden de ring richting Tervuren. Zo kwamen we op het kruispunt van Hofstade.

Een speciaal nummer van Midden-Brabant, het driemaandelijks tijdschrift van de Gidsenbond Midden-Brabant, nl. het zomernummer is volledig gewijd aan deze Romeinse weg. Het omvat artikelen van Dr. Henri Vannoppen, Jos Lauwers, Johan Van de Velde, Maurits Wynants en Dominique Vanpee. Het kan besteld worden bij Willy Vanders Velden, Mechelsesteenweg 2068, 3020 Veltem-Beisem tegen de prijs van 100 fr.

Voor verdere inlichtingen kan men terecht bij: Dr. Henri Vannoppen, Leuvensesteenweg, 839, 3071 Erps-Kwerps (tel. 02/759.61.19).

We volgden de Mechelsesteenweg door Elewijt en bemerkten rechts het kasteel Diependaal. We sloegen links af recht voor het kasteel en volgden een tijdje de Waversebaan, een stuk van de oude weg Rumst-Taviet. We kwamen terug op de Mechelsesteenweg recht voor de nieuwe pastorie. We reden door Perk met zijn molenhuis, zijn Laathof, zijn St.-Niklaaskerk, zijn pastorie, zijn Kam en zijn kasteel van graaf de Ribaucourt. We sloegen rechts af en kwamen op Melsbroek. We hielden halte aan het Hof ten As. Het is een 17de, 18de eeuwse gesloten hoeve met een poortgebouw met duiventoren uit de 15de eeuw. In deze buurt stond ook een Romeinse villa. Daar voerde de toneelgroep «Kenjerol» uit Erps-Kwerps het stuk «De Romein bouwde zijn villa in Melsbroek» op. De dorstigen werden hier gelaafd en de hongerigen gespijsd. Na de halte namen we de bus in de richting Mechelsesteenweg. We reden langs Steenokkerzeel, Humelgem, Nossegem en Sterrebeek. Op het kruispunt van twee belangrijke wegen stond o.a. de Coudertaverne waar we het later nog zullen over hebben. Nu is dit de brug over de E40. We reden door Moorsel en kwamen zo op de steenweg Leuven-Tervuren. De oude weg gaat rechtdoor langs de watermolen van Vossem, maar dit ging niet voor de autobus. De nieuwe weg die we niet volgden ging langs Kortenbergh (Prins Kardinaal), Nossegem (In de Leeuw), Everbergh (Schutterslaan), Sterrebeek en Moorsel.

We reden dan naar het Hof van Oudevoorde. Het was een prachthof van het College van Luxemburg. Het werd in 1991 grondig gerestaureerd. We bezochten het pachthof en daar volgde de toneelopvoering «Het Tractaat van Vossem» door «Tussenin» van Vossem. Het Tractaat van Vossem werd in 1673 afgesloten tussen koning Lodewijk XIV van Frankrijk en de Duitse keurvorst Frederik-Willem van Brandenburg. Lodewijk XIV verbleef toen op het Hof Ter Muncken, waar het Tractaat ook afgesloten werd. De Duitse keurvorst bleef neutraal in de Frans-Hollandse oorlog. Hiervoor kreeg hij 700.000 pond. Lodewijk XIV wou het beleg van Maastricht aanvatten. Het Tractaat werd afgesloten op 4, 5 of 6 juni 1673.

Langs de Uilekötenhoeve te Vossem, langs Duisburg een belangrijk Romeins kruispunt (N.Z.: Mechelsestraat-Huldenbergstraat en W.O.: Terschurenstraat-Heidestraat-Rootstraat-Bredeweg), met haar Reynegomhoeve kwamen we op Overijse nl. op Eizer. Via de steenweg gingen we naar Jezus-Eik dat bekend is om zijn barokkerk verbonden met de pastorie. We namen onze koude schotel in het Panorama-hotel te Overijse.

In feite liep de weg Rumst-Taviet van de watermolen van Vossem, langs de muur van het park van Tervuren over de Mechelsestraat zo naar het dorp van Duisburg en liep dan verder langs de Huldenbergstraat naar Huldenberg.

Hier volgde zij dan de Dreefstraat en kwam uit aan de watermolen van het kasteel de Limburg-Stirum. Waarschijnlijk via Overijse bereikte men dan Ottenburg en zo ging de tocht naar Waals-Brabant.

Na het een vertrokken we richting Wallonië. We namen de E411 richting Namen en sloegen af op afrit 11 Thorembais-Saint-Trond. We volgden rechts de richting Jodoigne. Links sloegen we af naar Malèves. Op het dorpsplein met de grote vierkantshoeve werd het toneelstuk «De heer van Maleviën» opgevoerd door de Erps-Kwerpsse toneelgroep «Kenjerol». Vervolgens werd het Groot Huis met het landbouwmuseum bezocht.

We keerden terug naar de steenweg Jodoigne-Charleroi. We volgden de richting Charleroi. Rechts sloegen we af naar Baudect, een groot Romeins kruispunt. Hier staat een prachthof op de plaats van een Romeinse villa. We volgden een tijdje de Chaussée Brunehaut en kwamen uit op de weg Waver-Gembloux. Zo kwamen we op de E42. In Daussaulx volgden we opnieuw de E411. Afrit 16 verwees ons links naar Wierde met zijn kerktoeren-donjon. We gingen terug naar de E411. Afrit 18 leidde ons via Maillen naar Crupet met zijn kerk, zijn grot en zijn kasteel. Dorstigen konden hier hun dorst lessen.

Na deze halte volgden we de richting Yvoir. We kwamen in Dinant met zijn kerk, zijn stadhuis, zijn Maas en zijn Beiaardrots. We namen links de weg naar Furtooz. We bezochten het Archeologisch domein van Furtooz en daar zagen we een caldarium of een warm bad, denk maar aan onze Coudertaverne in Sterrebeek-Nossegem. We kregen hier de Romeinse thermen, de Romeinse vesting, «Trou des Nutons» en zoveel andere archeologische en speleologische wonderen. De stoere medereizigers kregen hier een diploma. Ze werden «Cives Romanorum». De Nerviërs zijn bijna ter plaatse. We vervolgden onze tocht in de richting van het Middeleeuws kasteel van Vèves en belandden zo op het eindpunt: Taviet met zijn kerk en zijn kasteel. Aan het kasteel werd een groepsfoto gemaakt. We zaten op afrit 20 Achène van de E411 en keerden terug huiswaarts. We stopten nog voor drink- en eetgelegenheden op afrit 11 Thorembais-Saint-Trond om zo de parking van Tervuren en Weerde te bereiken.

Deze Romeinse reis Rumst-Taviet was een samenwerking tussen de Gidsenbond Midden-Brabant, het Verbond voor Heemkunde Vlaams-Brabant, de heemkringen van Mechelen, Hombeek, Zemst, Kortenbergh, Everbergh, Tervuren, Overijse en Huldenberg. De toneelgroepen van Erps-Kwerps en Vossem zorgden voor de verschillende stukken.

Kijken naar het boerenverleden

Eppegem — September is expo-maand bij heemkring De Semse. Een volle maand lang staan "landbouw en landbouwers" in beeld in de tentoonstellingsruimte van de Schranshoeve. Oude werktuigen en vooral veel foto's herinneren aan de afkomst van een belangrijk deel inwoners van de gemeente.

Een tweedelig naslagwerk, van ongeveer 500 bladzijden met kleurenkopies, biedt begeleidende lectuur voor wie zich in de materie wil verdiepen. Voor deze dikke turf moet vooraf ingetekend worden aan 1.200 fr.

Historicus Henri Vannoppen is een vlotte prater over datgene waar zijn hart vol van is. Zelf uit de streek afkomstig is hij niet te stoppen als hij jeugdherinneringen, getuigenissen, geschiedkundige verwijzingen en prettige anekdoten aaneenrijgt tot een mooi beeldverhaal. Dat deed Vannoppen ook op de opening.

Een hoeve was en is nog een beetje een eilandvorm met een grote zelfstandigheid. De zelfvoorziening stond er centraal en men was in niets van buiten afhanke-

lijk. Alles was er van "eigen gewin" en de mesthoop bleek lange tijd zowat het statussymbool van de bedrijfjes. Hoe groter die was, hoe belangrijker het bedrijf. Het idyllische beeld van mooie witgekalkte hoevetjes kwam er niet uit pronkzucht. Dat witkalken werd rond 1830 opgedragen door de provinciegouverneur in het bestrijden van de cholera.

Aardappelen staan nog geen driehonderd jaar op het menu. Pas rond 1700 brak de teelt door en in 1845 belaagde de "patattenziekte" en later de coloradokever de opbrengsten.

Populair bij de werkman was de geit als "de koe van de kleine man", die voor sterke en verse melk zorgde en soms voor een geiteboutje. Hét culinaire hoogtepunt op elke hoeve was de pensenkermis, waarop met hele families toegetast werd. Zwarte pensen, geperste kop, ribbekes, pensensoep en frikadellen waren er om duimen en vingens af te likken.

"Landbouw en landbouwers" is elke dag toegankelijk, behalve op maandag, van 12 tot 22u.

J.D.

Heemkundige kring «De Semse»

tentoonstelling van 6 tot 29 september 1996 over **LANDBOUW EN LANDBOUWERS**

September is voor de «Semse» traditiegetrouw een expositie-maand: het thema is nu **LANDBOUW EN LANDBOUWERS** waarbij vroegere landbouwtechnieken uitvoerig worden voorgesteld aan de hand van de gebruikte werktuigen. Allerlei foto's van vroeger en nu zullen het geheel aanvullen.

Er is ook een aangepaste brochure met een woord vooraf van de hand van Dr. historicus Henri Vannoppen.

De tentoonstelling is toegankelijk van vrijdag 6 tot zondag 29 september 1996, alle dagen (behalve maandag) van 12 tot 22u, in de lokalen van de Heemkundige Kring «De Semse», Schranshoeve, Stijn Streuvelslaan, 92 te Eppegem.

U wordt eveneens hartelijk uitgenodigd op de vooropening, op 6 september om 20u; Dr. historicus Henri Vannoppen zal de tentoonstelling inleiden met een uiteenzetting over het gegeven onderwerp. (M39)

Landbouw in tentoonstelling

Eppegem — September is voor heemkring De Semse gewoontégetrouw een expo-maand. Ditmaal worden de landbouw en landbouwers in beeld gebracht. Vroegere landbouwtechnieken worden voorgesteld aan de hand van de gebruikte werktuigen en antieke foto's vullen het verhaal van generaties verder aan. Historicus Henri Van-

noppen geeft vandaag, vrijdag om 20 u. in de Schranshoeve een uiteenzetting over het onderwerp, waarover ook een brochure beschikbaar ligt voor het publiek.

De tentoonstelling is open van vrijdag 6 september tot zondag 29 september, alle dagen (behalve maandag) van 12 tot 22u, Stijn Streuvelslaan 92 in Eppegem.

G.V.M
M/9/96

6/9/96 G.V.M

5/9/96
Centraal

Familiekunde - Genealogische namiddagen

Heemkundige kring «De Semse»

Op 5 en 6 oktober worden van 14 tot 19u genealogische namiddagen ingericht die alle vrienden van de familiekunde aanbelangen. Ziehier enkele punten van het programma:

- Enkele families uit Groot-Zemst worden in de kijker geplaatst en meer in het bijzonder hun honderdjarigen.
- Vervolgens gaat de aandacht naar de familienamen Tuybaerts, De Preter, De Boeck, Muylidermans, Bruyninxk en andere; enkele leden van deze families zijn present en zullen hun stamboom voorstellen.
- De Heer Simon Everaerts zal tegenwoordig zijn met een collectie doodsbriefjes en dito prentjes.
- De V.V.F. (Vlaamse Vereniging voor Familiekunde) Leuven en Mechelen zijn present met een computer en documentatie.
- Genealogie en computer.

De laatste contactavond van het jaar grijpt plaats op vrijdag 29 november om 20u. (MCSB)

Sept '96

Regionaal

Voorzucht over de hek- senprocessen

Heemkundige kring «De Semse»

Belangstellenden worden hartelijk uitgenodigd op een voordracht gehouden door de heer Lic. drs. Maurits Wijnants, Voorzitter van de Heemkring Tervuren.

Het gaat om de heksenprocessen in de 16de en 17de eeuw! Ongetwijfeld een spannend onderwerp dat velen de weg naar de Schranshoeve zal wijzen.

Dinsdag 15 oktober om 20u.
Stijn Streuvelslaan, 92 te Zemst (Eppegem). (MCSB)

Tentoonstel- ling van schilderijen

van 11 tot 27 oktober Heemkundige kring «De Semse»

Van 11 tot 27 oktober exposeert de Heer Van Buggenhout uit Vilvoorde zijn schilderijen in de museumruimte en de cafetaria van de Heemkundige Kring «De Semse», Schranshoeve te Eppegem.

De tentoonstelling is open, alle dagen (behalve maandag), van 14 tot 22 u. (MCSB)

Publikaties

Reeds verschenen publicaties:

De Semse kroniek - 10 jaargangen
van oktober 1985 tot december 1995.

De Semse kroniek - 11de jaargang

1986	: Herinneringen 1914/1918	150 fr
1987	: De School	250 fr
1988	: Gallo-Romeinse Vicus	50 fr
1989	: De natuur en de jacht	50 fr
1989	: Trèzignies in de "Groote Oorlog"	50 fr
1990	: Fanfares en Harmoniën	50 fr
1990	: Levenskrans	150 fr
1990	: Zemst - Kastelendorp	150 fr
1991	: Domein Schroëters - Hofstade	50 fr
1992	: "Den Ijzerenweg"	150 fr
1993	: De Schuttersgilden	200 fr
1994	: Volksdevotie in Groot-Zemst	250 fr
1995	: Oud en Nieuw, vroeger en nu.	1.200 fr
1995	: Winterfeesten	150 fr
1996	: Landbouw, boerderijen en hun bewoners.	1.200 fr

Verzendingskosten : volgens gewicht.

Deze brochures zijn te verkrijgen mits storting
op rekeningnummer : 001-2183660-72.

